

HOSPODÁŘSKÝ DVŮR OLŠOV

DANIEL ŠNEJD – VERONIKA BABICKÁ – JIŘÍ BLOCH – JAN ELIŠKA –
JARMILA HANSOVÁ – MICHAELA ŠPINAROVÁ

Olšov Farmstead

The residential section with assumingly a late medieval core in the form of the chamber block with a granary on the first floor and part of the hallway was the oldest structure in Olšov Farmstead. The subsequent building state bears a fragment of the sgraffiti decoration from the 1560 s–1590 s. During the first half of the 17th century, the house was expanded, and its façade was embellished with ornamental decoration. Simultaneously, a bounding wall was built to the south with an adjacent granary which was later expanded. The house is not part of the national heritage, and the structures have been dilapidated for a long time. Unfortunately, the current revitalisation of the court will subsequently demolish the interior of its residential part.

Keywords: Olšov, Český Krumlov domain, farmstead, medieval chamber block with a granary on the first floor, sgraffiti, early Baroque mural painting decoration, Baroque barn, demolition

Nejstarším objektem dvora Olšov je obytná část s pravděpodobně pozdně středověkým jádrem v podobě komorového bloku s patrovou sýpkou a částí obvodových zdí síně. Následná stavební etapa nese fragment sgrafitové výzdoby ze 60.–90. let 16. století. V první polovině 17. století byl dům rozšířen a jeho průčelí vyzdobeno ornamentálním dekorem. Současně byla vystavěna jižní ohradní zeď, k níž již tehdy přiléhala sýpka, která byla později rozšířena. Dvůr není památkově chráněn a jeho objekty dlouhodobě chátrají. Probíhající revitalizace dvora bohužel počítá i s demolicí interiéru jeho obytné části.

Klíčová slova: Olšov, panství Český Krumlov, hospodářský dvůr, středověký komorový blok s patrovou sýpkou, sgrafito, raně barokní nástěnná malovaná výzdoba, barokní stodola, demolice

ÚVOD

Případ hospodářského dvora Olšov je jedním ze smutných dokladů pravdivosti konstatací Jana Žižky, že „hospodářské dvory jednoznačně patří k nejohroženějším historickým stavbám v Čechách“.¹⁾

Olšovský hospodářský dvůr leží asi 25 km západně od Českého Krumlova, poblíž městečka Horní Planá. Název mu dal potok Olšina (dříve zvaný též Olší či Olešná), v jehož těsném sousedství se nachází. Již v 16. století byl (a dosud je) součástí vesnice Žlábek, i když se nachází v osamocené poloze ve vzdálenosti jednoho kilometru od ní. Jméno Olšina nese také blízký rybník, založený na tomto potoce nejspíše před rokem 1445, kdy je zmiňována ves spočívající na jeho břehu a pojmenovaná rovněž Olšina.²⁾ Tato ves je od dvora Olšov vzdálená dva kilometry. Jak dále uvidíme, tato kumulace názvů stejného druhu, konkrétně sousedství vesnice Olšina a dvora Olšov, poněkud ztěžila dohledávání pramenů k námi zkoumanému objektu.

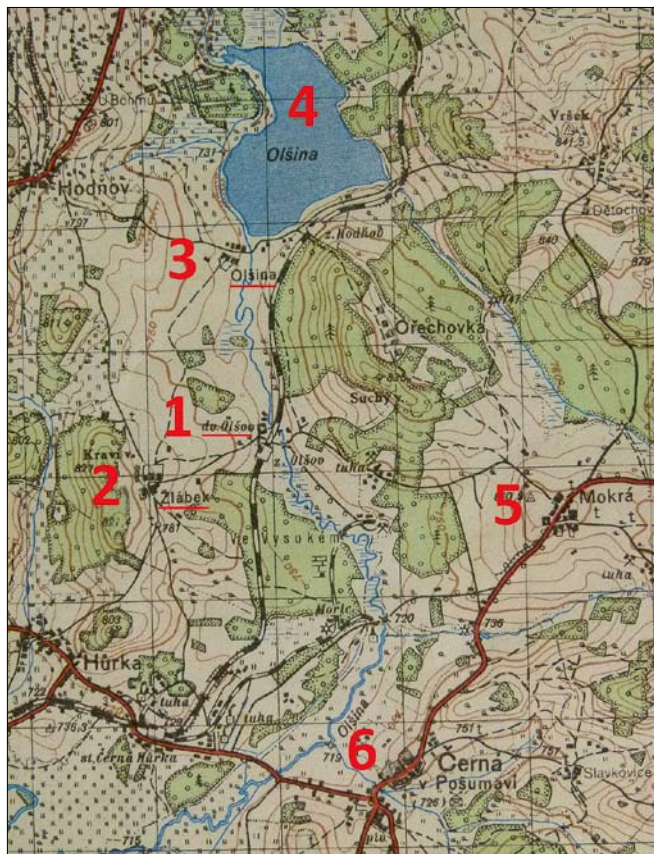


Obr. 1: Olšov (okres Český Krumlov), hospodářský dvůr, celkový pohled od jihozápadu (foto J. Bloch, červen 2017).

Dvůr Olšov doposud unikal badatelské pozornosti i zájmu ze strany památkové péče. A není divu, v rámci své kategorie patří rozhodně k těm menším a architektonicky chudším vrchnostenským dvorům. Nenápadný vzhled umocněný degradujícími zásahy druhé poloviny 20. století na první pohled neupozorňuje na nic mimořádného. Svou roli jistě hraje i poloha mimo současné hlavní trasy, uprostřed liduprázdné krajiny, poznamenané poválečným odsunem a následným vybudováním Lipenské přehrady. Pravděpodobně jediným, kdo se prozatím Olšovem zabýval, je regionální badatel František Záhora, který v roce

1) J. Žižka, *Hospodářské dvory bývalých panství v Čechách*. Praha 2016, s. 8.

2) J. Kadlec, *Dějiny kláštera Svaté Koruny*. České Budějovice 1949, s. 84.



Obr. 2: Olšov a okolí na mapě z roku 1930. Legenda: 1 – dvůr Olšov (Olschhof); 2 – ves Žlábek (Riendles); 3 – ves Olšina (Langenbruck); 4 – rybník Olšina (Langenbruck); 5 – ves Mokrý (Mugrau); 6 – ves Černá v Pošumaví (Schwarzbach).

2016 zpracoval stručnou historii.³⁾ Do optiky pracovníků památkové péče se Olšovský dvůr dostal poprvé v 2017, v době před zahájením projektu celkové revitalizace dvora, která sice počítá se zachováním jeho hospodářské funkce, ale nebere dostatečnou míru ohledu na památkové hodnoty. Vzhledem k absenci památkové ochrany nebyl připravovaný projekt konzultován s památkáři, a současná vazba na dotační program, z které je revitalizace dvora financována, brání jakékoliv dodatečné změně projektu. V nastalé situaci zbývala možnost pořídit stavebně historický průzkum dvora, byť v průběhu jara 2018 již zčásti v závěsu za stavební firmou provádějící postupně rozebírání všech střeš a krovových konstrukcí a demolici některých částí dvora. Na průzkum nejcennější součásti areálu, totiž obytné budovy pocházející snad ještě z pozdního středověku, naštěstí bylo relativně dostatek času, protože neodvratné brutální vybourání interiéru se chystá až v roce 2019.

Na tomto místě je však třeba uvést, že současný majitel získal areál teprve v nedávné době, kdy byl dvůr po dvaceti letech absence zájmu ze strany předchozího vlastníka již v naprosto katastrofálním stavu. Přesto projevil snahu o jeho obnovu a zachování s akcentem na vžitou vizuální

3) F. Záhora, Historický vývoj lokality Olšovský Dvůr 1513–2016. Černá v Pošumaví 2016, rkp. Tato práce přináší zajímavé informace o Olšovu zejména pro 19.–20. století, kdy se autor za pomoci archivářů dostal k mladším pramenům. Pro období středověku je zcela závislý na starší literatuře, která pracovala mnohem více s domněnkami než s prameny. Velkou nevýhodou práce je absence citací pramenů a literatury.



Obr. 3: Olšov na výřezu indikační skici stabilního katastru obce Hodňov z roku 1826 (NA Praha, IS, sign. Bud 111).

úlohu dvora v rámci okolní krajiny, na zachování vnějších hmot, podoby průčelí a částí objektů. V kontextu osudů řady jiných hospodářských dvorů je záchrana dvora Olšov i v této dílčí podobě vlastně úspěchem. Šťastnou souhrou náhod a díky vstřícnosti současného vlastníka bylo možné ještě v příslušné „hodině dvanácté“ provést průzkum dvora těsně před realizací projektu. Publikovaná práce je tak labutí písní naprosté většiny historických konstrukcí a dispozic jednotlivých staveb dvora, jež vykazovaly překvapivě vysokou míru autenticity. Jediným objektem, který má být zachován ve své stávající podobě, je objekt sýpky v čele dvora. Podle slov vlastníka by měl po opravě sloužit jako malé muzeum zemědělské výroby.

K NEJSTARŠÍM DĚJINÁM OLŠOVSKÉHO DVORA

Objev vzácně dochovaných renesančních, či snad ještě pozdně středověkých konstrukcí budov v hospodářském dvoře Olšov stáčí pohled historika zejména k jeho počátkům. Protože předbělohorská fáze dějin hospodářských dvorů není v naší historiografii zrovna frekventovaným tématem, může být hledání stop jejich existence v písemnostech ze 16. století někdy tvrdým oříškem.⁴⁾ Platí to i pro

4) Této problematice se doposud nejpodrobněji věnoval Prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc. ve své obsáhlé disertační práci: J. Čechura, Šlechtický podnikatelský velkostatek v předbělohorských Čechách. Praha: Historický ústav AV ČR 1992, rkp. Ve svém díle se zaměřil na panství Hluboká, Třeboň, Libějovice a panství rodu Smiřických. Autor práci publikoval ve zkrácené podobě: J. Čechura, Adelige Grundherrn als Unternehmer. Zur Struktur südböhmischer Dominien vor 1620. München – Wien 2000. Hospodářským dějinám Českokrumlovska se věnuje až nyní v rámci připravované práce o Jakubu Krčínovi.

Na tomto místě panu profesoru Čechurovi velmi děkujeme za jeho cenné rady a velkorysou ochotu sdílet s námi materiály týkající se našeho tématu.

dvůr Olšov, ačkoliv se nachází v regionu historiky již vícekrát fundovaně probádaném.

Toto území bylo ve středověku součástí boletického újezdu, který Přemysl Otakar II. roku 1263 věnoval cisterciáckému klášteru Zlatá Koruna hned při jeho založení. Mniši tu pak rozvinuli intenzivní kolonizační činnost. Během husitských válek však klášteru téměř veškerý pozemkový majetek včetně boletického újezdu odňali Rožmberkové, s kterými pak zlatokorunští opaté vedli dlouhé, leč bezvýsledné spory o jeho navrácení. V námi sledované oblasti Rožmberkové krátce po roce 1501 vrátili klášteru pouze rybník Olšina a o půl století později, v roce 1568, mu prodali vesnici Olšina, neboť to pro ně bylo výhodné.⁵⁾ Ves i rybník zůstaly ve vlastnictví kláštera až do jeho zrušení v roce 1785.⁶⁾ O dvoře Olšina novodobější historikové zlatokorunského kláštera mlčí, či se vyjadřují velmi neurčitě.⁷⁾ Otázkou jeho založení se zabývali někteří starší badatelé, kteří se jej pokoušeli přiřknout ještě klášteru Zlatá Koruna, své úvahy však nepodpořili žádnými prameny a proto je zde necháváme stranou jako nepodložené hypotézy.⁸⁾

Ani v jinak velmi hojné odborné literatuře věnované rodu Rožmberků a jejich panství se nám nepodařilo najít zmínku o dvoře Olšov. Dosud totiž není podrobněji probádná problematika dvorového hospodaření ve vrchnostenské režii.⁹⁾ Olšov unikl pozornosti historiků tím spíše, že

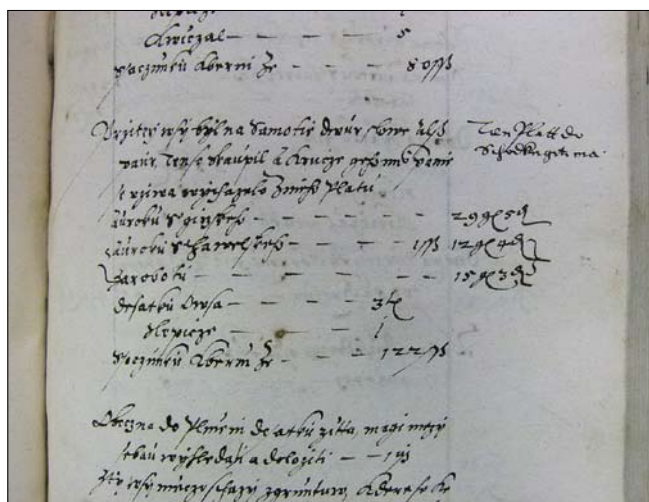
5) Byla to součást náhrady za polnosti od sedláků z klášterní vsi Lhotka poblíž Křemže, o které Vilém z Rožmberka velmi stál kvůli rozšíření pozemků svého dvora ve Vyšném u Českého Krumlova. Archiv český XXIX. Praha 1913, s. 47–48.

6) J. Kadlec, o. c. v pozn. 2, s. 222–224.

7) O vývoji osídlení a hospodaření klášterního panství nejpodrobněji viz J. Kadlec, o. c. v pozn. 2, passim; na něj v jednotlivostech odkazuje K. Charvátová, Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142–1420. 2. sv. : Kláštery založené ve 13. a 14. století. Praha 2002, s. 81–144; v širších souvislostech o této problematice pojednal J. Špinar, Ke kolonizačnímu dílu kláštera Zlatá Koruna. Příspěvek k dějinám osídlení, in: M. Gaží ed., Klášter Zlatá Koruna. Dějiny – památky – lidé. České Budějovice 2007, s. 28–65.

8) M. Pangerl, Urkundenbuch des ehemaligen Cisterciensertiftes Goldenkron in Böhmen. Wien 1872, se v poznámkovém aparátu této edice vyjadřuje k Olšovu dvakrát. Na s. 78 (nesprávně) přiřazuje Olšovský dvůr k vesnici Olšina s tím, že „bývalý dvůr Olšov je pravděpodobně založení zlatokorunských cisterciáků, kteří na tomto místě kdysi našli pole přesně odpovídající jejich řádovým zvyklostem, totiž zalesněné a bažinaté pozemky.“ Na s. 409 v komentáři vztahujícímu se ke dvoru ve vsi Mokrá (curia in Mugeraw), zmíněnému roku 1422: „O klášterním dvoře však jinak není nic známo a musel být již dávno přeměněn ve stejnojmennou ves. Protože však Mokrá leží dosti vysoko a je lehce přístupná, což jsou dvě okolnosti, které poněkud odporují zvyklostem cisterciáků, a protože dále s obvodem vsi Mokrá hraničí Olšov a jeho příslušenství, lze se s jistým oprávněním domnívat, že tento dvůr je identický s „curia in Mugeraw“ (J. Kadlec, o. c. v pozn. 2, s. 76, však tuto Pangerlovu domněnku o totožnosti dvora Olšov a Mokrá odvrhl jako neopodstatněnou). U edice úročního rejstříku rožmberského duchodního úřadu v Krumlově z roku 1513 je Pangerlova formulace týkající se dvora Olšov ještě opatrnější. V poznámce pod čarou vypisuje rozsah rychty Horní Planá, k níž měla patřit vesnice „Olšina s Olšovem, pokud tento tehdy již existoval“. Někteří autoři se však úvahou o zlatokorunském původu dvora nechali svést, aniž by se pokusili své tvrzení jakkoliv doložit, např. F. Záhora, Historický vývoj lokality Olšovský Dvůr 1513–2016. Černá v Pošumaví 2016, rkp. K roku 1536 uvádí dvůr Olšov (bez dalších důkazů) Karl Schefczik ve svém článku otištěném v časopise Hoam!, č. 10, 1956, s. 3–6; v českém překladu Jana Mareše je stať pod názvem K. Schefczik, Dějinná kolonizace a kultivace pozemkových majetků kláštera Zlatá (Svatá Trnová) Koruna publikována na stránkách Kohoutí kříž (<https://www.kohoutikriz.org/autor.html?id=schef>).

9) Moderní a obsáhlý přehled o zmapovaných oblastech historie tohoto rodu a jejich panství včetně podrobné bibliografie podává kniha M.



Obr. 4: Nejstarší známý písemný záznam o dvoře Olšov ve vsi Žlábek z roku 1585 (SOA Třeboň, o. c. v pozn. 11).

se nemusel vždy dostat ani do dobových soupisů hospodářských dvorů. Tak Olšov marně hledáme v elaborátu se slibným názvem „Dvory na panstvích Jeho Milosti páně [= Viléma z Rožmberka] rozdílně sepsané, s jakými dědinami, co se sítí může na stranu, co se dobytka přechovávatí můž, čeledi co by zapotřebí k tomu dvoru bylo, i co by se jim služby vypláceti mělo. Vše patrně pod každým panstvím rozděleno. V pondělí Letare léta Páně 1590“.¹⁰⁾ Autor spisu zde zřejmě sledoval jen nejvýznamnější dvory, mezi něž Olšov nepatřil.

Při hlubším pátrání v archivech se podařilo zmínku o dvoře Olšov zachytit v urbáři krumlovského panství z roku 1585, kde byl dvůr Olšov evidován ve vesnici Žlábek v rámci rychty Horní Planá: „Při tej vsi byl na samotě dvůr slove Olšpaur, ten se skupil a k ruce jeho milosti páně [= Viléma z Rožmberka] se užívá.“ Zápis tedy svědčí o tom, že Olšov byl původně poddanským dvorem, který někdy před rokem 1585 koupili Rožmberkové. V urbáři následují údaje o tom, kolik z něho mělo vycházet platu (výměra plužiny u dvora bohužel není uvedena), přičemž bude jistě užitečné učinit srovnání s nejbohatším poddaným ze vsi Žlábek. Zatímco celoláník Nykl Ondre platil „ouroku svatojiřského“ 27 grošů 3 denáry, z olšovského dvora se vybíralo asi o 2 groše více. „Ourok svatohavelský“ byl u Nykla stanoven na 1 kopu a 36 grošů, zatímco předchozí poddanský majitel dvora Olšov měl platit dokonce o téměř 24 groše méně. Zbýlých pět pololáníků ze vsi Žlábek mělo výši obou úroků vyměřenou zhruba o polovinu nižší. Naturální dávky ze dvora byly překvapivě dokonce menší, než u celoláníka Nykla. Zatímco ten měl vrchnosti odevzdávat desátku žita 1 věrtel, ovsa 12 věrtelů, jednu slepici a 5 kvičal, ze dvora měly být vybírány jen 3 věrtle ovsa a 1 slepice. Citelný rozdíl však byl u šacuňku dvora, z něhož se vypočítávala zemská berně. Zatímco v Nyklo-

Gaží ed., Rožmberkové: Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami. České Budějovice 2011; kniha obsahuje i místní a jmenný rejstřík.
10) A. Kubíková, Poplužní dvory na dominiu posledních Rožmberků – norma a skutečnost, in: Zlatá stezka. Sborník Prachatického muzea 8–9 (2001–2002), Prachatic 2003, s. 89–98, zde s. 89–90. Autorka u zmíněného elaborátu uvedla signaturu: Státní oblastní archiv (dále jen SOA) Třeboň, Cizí statky, z Rožmberka II 357 6f. Tento soupis na panství Český Krumlov zachytil sedm vrchnostenských dvorů: Starý neboli Kvítkův dvůr, Nový dvůr, Plavnický dvůr, Chvalšinský neboli Červený dvůr, Pozděřazký dvůr, Kuklov a Slavkov.

vě případech byla jeho usedlost odhadnuta na 80 kop grošů míšeňských, dvůr „Olš paur“ měl odhadní cenu 122 kop grošů míšeňských. Ačkoliv je nutno s číselnými údaji v historických pramenech zacházet vždy velmi obezřetně, lze snad z uvedených údajů odvodit, že dvůr Olšov byl v této době zhruba srovnatelný s větší usedlostí o velikosti pozemků jeden lán.

V citovaném urbáři je hned za informací o dvoře Olšov zápis uzavírající souhrn povinností poddaných z vesnice Žlábek. Pro nás jsou zajímavé tyto řádky: „Z tý vsi něco schází z gruntův, které se ke dvoru Olšíně obrátily, vyhledati a jim poraziti [= odečíst z dávek]. Z tý vsi jsou povinni při tom dvoře vorati, zasíti, hnoje ze dvora vyvézt, obilí mlátiti, platí se jim od strychu.“¹¹⁾

Badatel nad tímto zápisem snadno propadne pochybám, zda „dvůr Olš paur“ a „dvůr Olšina“ jsou pouze dvěma variantami pro jiné pojmenování námi sledovaného objektu ve vesnici Žlábek, či zda se jedná o dvory dva. Že dnes ve vsi Olšina ani v jejím blízkém okolí nenacházíme objekt, který bychom mohli ztotožnit s panským dvorem, a že se půdorys dvora nerýsuje ani na indikační skice stabilního katastru z roku 1826, a to ani v intravilánu, ani v extravilánu Olšiny,¹²⁾ ještě nevznáší světlo do situace v 16. století. Až hospodářské účty krumlovského panství z počátku 17. století, kde jsou vedeny příjmy a vydání panských dvorů pro léta 1605–1623 (byť mezerovitě), situaci objasnilo. Pokud byl písař českého jazyka, označoval dvůr názvem Olšina, kdežto v německy psaných účtech se místo toho objevuje název Olschhof,¹³⁾ z čehož vznikl dnešní počeštěný Olšov. Hledání dalšího dvora v sousední vsi Olšina se tak ukázalo být slepou uličkou. Pro vyloučení nedorozumění budeme v dalším textu užívat pro dvůr již jen název Olšov, byť je v český psaných pramenech 16. a počátku 17. století označován jménem Olšina.

Zapsání dvora Olšov v roce 1585 ještě do urbáře bylo zřejmě projevem jen jakési setrvačnosti (písař mohl vycházet ze starší evidence, kde byl dvůr ještě v poddanských rukou). V téže roce totiž dvůr Olšina figuruje v soupise poplužních dvorů krumlovského panství,¹⁴⁾ kde je popsán následovně: „Nedaleko pivovaru Schwarzpachského¹⁵⁾ leží od krumlova vzd[al]ali půl druhý míle. K kterémužto dvoru dědiny orní do půl druhého lánů jest. Na který se vysívá obilí ozimního a jarního na dvě straně totiž: žita do 40 strychů, ječmene do 6 strychů, ovsu do 20 strychů. Loučnicko k tomu dvoru sena votav se sklízí někdy víc

někdy méně do 100 for. Kteréhožto sena pro vykrmení volů při pivovaru Schwarzpachském i po přechování dobytka s dostatkem jest. Více k tomuž dvoru sena se sklízí z luk robotních při vsi Mokřý ročně do 60 for. Dobytka všelijakého v témž dvoře se chová, jsa píce sena slámy i trav k žeti, a jsouce k němu pastvy dobré totiž: volův tažných 4, krav dojných 16, jalového dobytka do 40 kusů, slepic i jiné drůbeže spotřebu.“

Doslova stejný popis dvora Olšov čteme v přehledu vrchnostenských pivovarů, dvorů a rybníků na rožmberských panstvích, který vznikl před rokem 1602 za účelem poznamenání zemských berní. Dvůr byl oceněn následovně: „A tak toho dvora ročně mimo naklad víc i méně užití se může do 150 kop [grošů míšeňských]“.¹⁶⁾

Že vrchnost splácela dvůr Olšov ještě mnoho let poté, co se v urbáři z roku 1585 dozvídáme, že „dvůr se skoupil a k ruce jeho milosti páně se užívá“, svědčí gruntovnice rychty Jelma, založená roku 1603.¹⁷⁾ Jsou zde zachyceny pravidelné roční splátky „z důchodův Jeho Milosti páně“ vdově Agátě a jejímu synu Michalovi „za dvůr Olšinu“, přičemž se mělo doplatit 111 kop grošů míšeňských. V průběhu let 1603–1617 jim bylo vydáno celkem 101 kop grošů míšeňských.¹⁸⁾ Že se na polnostech patřících k olšovskému dvoru v průběhu těchto splátek již pracovalo v rámci vrchnostenské režie, je vidět například z přehledu vydání piva „na dělníky ve žni“ ve dvoře Olšov z roku 1605.¹⁹⁾

Dvůr Olšov byl součástí českokrumlovského panství, které roku 1302 Rožmberkové zdědili po svých příbuzných pánech z Krumlova. Roku 1601 je kvůli vysoké zadluženosti prodali císaři Rudolfovi II. Habsburkové panství drželi jen do roku 1622, kdy jej předali Eggenbergům, po nichž jej roku 1719 na základě příbuzenských vazeb převzal Adam František ze Schwarzenbergu. Tomuto rodu panství patřilo do roku 1948. O značnou část majetků však Schwarzenbergové přišli během první pozemkové reformy, kdy byl spolu s mnoha hospodářskými dvory vyvlastněn také Olšov (1926).²⁰⁾ Pro poznání historie celého panství je proto stěžejním zdrojem archivní fond Velkostatek Český Krumlov,²¹⁾ který jistě obsahuje další cenné informace o námi sledovaném dvoře. Množství písemného materiálu, které by bylo nutné projít, by však vyžadovalo neúměrné množství času. Proto zatím nahlédneme pouze do edic pramenů souborné povahy. Dvůr Olšov se objevuje v soupise poddaných podle víry z roku 1651 („Im Olsch Hof“), neboť zde byla evidovaná čeleď.²²⁾ Její počet a složení nelze bez dalších podkladů nijak interpretovat, protože

11) SOA Třeboň, oddělení (dále jen odd.) Český Krumlov, Velkostatek (dále jen Vs) Český Krumlov, sign. I 7G beta Nr. 13, *Registra specialní panství krumlovského*, 1585. Z register byl vydán výtah jdoucí pouze na úroveň jednotlivých vesnic, viz AČ 29, o. c. v pozn. 5, s. 97–106.

12) Národní archiv Praha, IS, sign. Bud 165, indikační skica stabilního katastru Olšina (Langenbruck) z roku 1826.

13) SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, Vs ČK, sign. I 7R alfa 72. V těchto letech se v účtech pravidelně objevují tyto dvory: Nový dvůr, Starý dvůr, Křenový dvůr, Červený dvůr, dvůr Kuklweyt (Kuklov), dvůr Plavnický, Olschhof / Olšina a dvůr Špitál.

14) SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, Vs Český Krumlov, sign. I 7M beta 1, „Dvorové poplužní, k těmž panství krumlovskému náležející. Jakž vnitř. Extrahirt auß dem Urbaryum so Im 1585 Jahr von Herrn Petter Wokhlen Herrn zu Rosenberg etc. unterschriben, und mit Petschaft confirmirt worden.“

15) Schwarzbach = Černá v Pošumaví, asi 7 km od vesnice Olšina (odhad se týká délky cesty před zatopením části území Lipenskou přehradou).

16) SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, Vs Český Krumlov, sign. I 7G beta 2.

17) Někdy koncem 16. století se rychta Horní Planá přejmenovala na rychtu Jelma. SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, Vs Český Krumlov, sign. I 5 AU 167.

18) SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, Vs Český Krumlov, sign. I 5 AU 66, Pozemková kniha rychty Jelma (1603–1622), fol. 226.

19) SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, Vs Český Krumlov, sign. I 7 B dzéta 3.

20) K majetkovému vývoji panství Český Krumlov přehledně např. D. Panenková ed., Hradní muzeum Český Krumlov. Historie objektu a katalog exponátů. České Budějovice 2010, s. 21–77, 184–188.

21) Fond Vs Český Krumlov je uložen v SOA Třeboň, odd. Český Krumlov. Nejstarší oddělení fondu (do roku 1800) je opatřeno pouze repertářem.

22) Z. Kokošková – H. Sedláčková – M. Zahradníková, Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Praha 1997, s. 320–321. Do místního rejstříku této edice se Olschhof dostal v podobě Olšina.

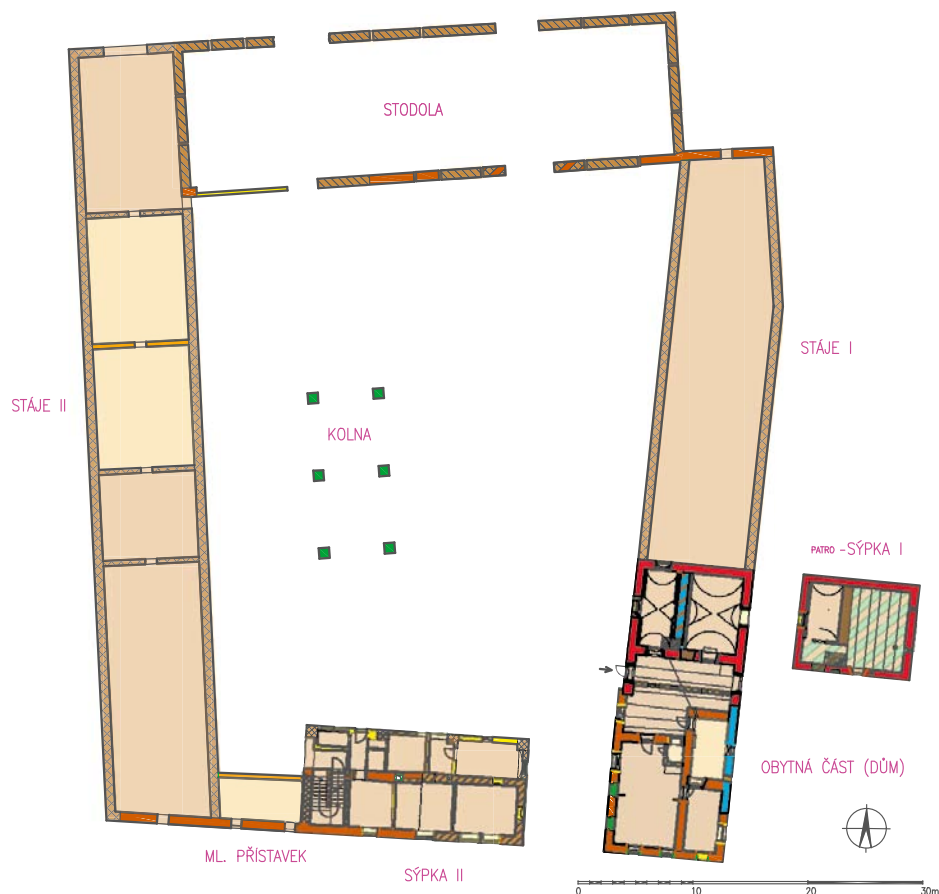
tento zdroj má své výrazné limity.²³⁾ V Tereziánském katastru se Olšov nachází mezi celkem čtrnácti krumlovskými vrchnostenskými dvory.²⁴⁾ Josefský katastr z roku 1785 jej zachytává ve vesnici Žlábek v rámci obce Hodňov: „Vrchnostenský dvůr čp. 2, zvaný Olschhof“.²⁵⁾

URBANISTICKÁ SITUACE A DISPOZICE DVORA

Průzkum areálu hospodářského dvora probíhal na podzim roku 2017 a na jaře roku 2018 zároveň s částečnou demolicí. Popis dvora se týká stavu před těmito ničivými zásahy, přičemž jsou do něj zahrnuty poznatky zjištěné během nich.

Hospodářský dvůr lichoběžníkového tvaru s rozlehlým centrálním dvorem je situován v mírném svahu potoka Olšina vytékajícího z nedalekého stejnojmenného rybníka. Mapa stabilního katastru dvůr zachytila v osamoceně poloze, pouze s drobným objektem v jeho těsné blízkosti, ze kterého se dodnes dochovala část sklepení.

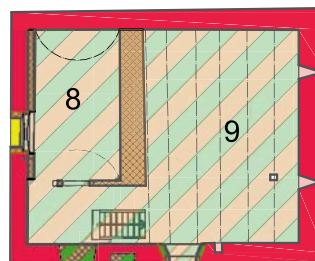
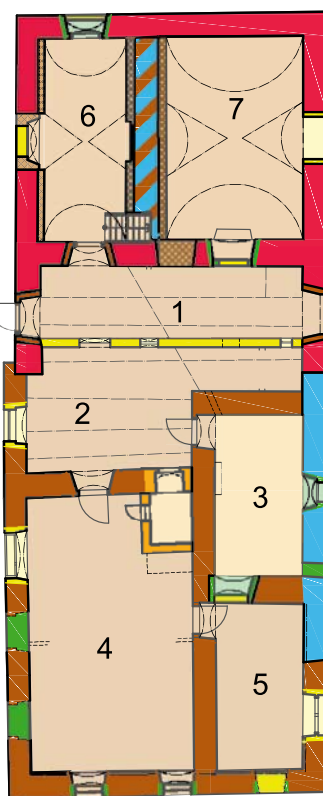
Dvůr je štítově orientován jižním směrem k průběžné komunikaci mezi vsí Mokrá a Žlábek. Na východní straně dvora leží obytná část a na ni navažující stáje, dále v textu označované jako „stáje I“. Na severu areál uzavírala rozlehlá stodola. Západní stranu dvora zaujímá,



Obr. 5: Olšov, půdorys hospodářského dvora, stavebně historické vyhodnocení, legenda viz obr. 6 (zaměření a nákres V. Babická, 2017; vyhodnocení D. Šnejd a J. Bloch, 2018).

PŘÍZEMÍ

PATRO SÝPKY I



- zdívo a prostory z období gotiky
- zdívo a prostory z období renesance
- zdívo a prostory z období baroka
- zdívo a prostory z období baroka (nejmladší fáze)
- zdívo a prostory z období klasicismu
- zdívo a prostory z 2. pol. 19. století
- zdívo a prostory novodobé

0 1 5 10m

23) Na specifika a úskalí práce s tímto pramenem upozornil na příkladu mikrohistorické analýzy souboru pramenů pro několik konkrétních vesnic J. Čechura, Bošilec a jeho lidé (1640–1750). Kapitoly z třeboňské protostatistiky, in: Jihočeský sborník historický 86, České Budějovice 2017, s. 153–172.

24) P. Burdová a kol. ed., Tereziánský katastr český. Sv. 3. Dominikál. Praha 1970, s. 91. Na krumlovském panství byly evidovány vrchnostenské dvory: Kvítkovský, Křenovský, Červený, Koroseky, Plavnice, Olšov, Hufský, Vlašovičnick (u Českého Krumlova), Chlum, Lhotka, činžovní dvůr Kuklov, Pozděraz, Křemže, Svatý Tomáš.

25) SOA Třeboň, Josefský katastr – triplikát, kart. č. 74, Josefský katastr obce Hodňov z roku 1785.

Obr. 6: Olšov, hospodářský dvůr, půdorys obytné části (domu) a sýpky I. Legenda: 1 – síň (vstupní chodba); 2 – síň; 3 – černá kuchyně; 4 – světnice; 5 – světnička; 6 – západní komora; 7 – východní komora; 8 – komora v patře (sýpka I); 9 – sýpka I (zaměření V. Babická, M. Špinarová, 2017; nákres V. Babická, 2017; vyhodnocení D. Šnejd a J. Bloch, 2018).



Obr. 7: Olšov, hospodářský dvůr, pohled na hlavní obytnou část od jihovýchodu, zcela vpravo vystupuje nad střešní rovinu požární zeď, která odděluje krov navazujících chlévů (foto J. Bloch, červen 2017).



Obr. 8: Olšov, hospodářský dvůr, dům – dvorní průčelí, vlevo komorový díl s destrukcí obvodového zdiva (foto J. Bloch, červen 2017).

symetricky vůči východnímu křídlu, dlouhý trakt klenutých „stájí II“. Mezi štíty západního a východního křídla je v ose jižního průčelí vložena barokní sýpka, dále označovaná jako „sýpka II“, neboť další sýpka je součástí trojdílné dispozice hlavní obytné části.

OBYTNÁ ČÁST (DŮM)

Obytná část (dále jen dům) bylo přízemní obdélné stavení s poměrem stran 1:3, zastřešené sedlovou střechou s polovalbou na štítové straně. Od severu na dům navazoval dlouhý trakt klenutých stájí I. Roku 2018 byly sneseny stropy a krov, jehož trámy byly rozprodány. Interiér domu má být zdemo-

lován v roce 2019 a propojen se sousední stájí, aby tak mohl být vytvořen nečleněný prostor k volnému ustájení krav.

Interiér

Síň

Vnitřní dispozice je v základu trojdílná, centrální část zabírá rozlehlá síň s trémovým stropem s jednoduchým záklopem z hrubě tesaných masivních fošen o rozměru 25/6 cm kladených na sraz. Prvky záklopu se svým profilem blížily trémkům povalového stropu; jednoznačně se jednalo o strop s vysokou únosností, umožňující využívat půdu jako plnohodnotný úložný prostor. Stropní trámy jsou podepřeny diagonálně položeným průvlakem, vybiňajícím z nároží bývalé černé kuchyně, která je do prostoru síně vložena pouze z části, neboť větším dílem je posunuta do krajního obytného dílu. Díky tomu byl prostor síně z větší části zachován na celou šířku domu. Někdy na přelomu 19. a 20. století byla síň předělána příčkou vydělující z ní úzkou chodbu. Vstup do síně a domu je ze dvora. Proti němu se nachází vstup do domu z exteriéru, se segmentovým záklenkem a šikmými špaletami, bez



9: Olšov, hospodářský dvůr, dům – pohled do interiéru po odstranění střech, zcela dole patrná destrukce cihelné klenby. V popředí zeď oddělující komorovou část od síně (foto V. Babická, květen 2018).



Obr. 10: Olšov, hospodářský dvůr, dům – prostor bývalé černé kuchyně. Vlevo nahoře sopouch topeniště situovaného v síni, uprostřed dole obrys zazděného příkladacího otvoru pece, na stěně vpravo patrná úroveň nasazení zaniklé klenby (foto D. Šnejdl).

dochované výplně. Jeho existence nepochybně souvisela s blízko ležícím torzem objektu mimo areál dvora, který je zachycen na mapě stabilního katastru. Chodba tvořila koridor mezi oběma vstupy. Mezi příčkou a bývalou černou kuchyní vznikl prostor, rozdělený vloženým stropem na dvě nízké komory. Zbývající prostor síně tvoří obdélná místnost, v jižní stěně je vstup do světnice a vlevo od něj otvor, za kterým je ústí pece umístěné v interiéru světnice. Pozoruhodná je stěna západní, kde výrazný půdorysný odskok ve zdi jednoznačně odkazuje na návaznost dvou odlišných stavebních etap. Jediné okno v této stěně je novodobě upraveno, má čtvercový formát a nadpraží s mírným záklenkem.

Bývalá černá kuchyně

Kuchyně výrazně obdélného půdorysu je situována při východní obvodové stěně domu a je zakryta omítnutým povalovým stropem. Prosvětlená je od východu jedním obdélným oknem se segmentovým nadpražím. Místnost je přístupná původním vstupem z prostoru síně, další vstupní otvor v jižní stěně (ze světničky) je zazděný. V severní stěně je zazděný výklenek příkladacího otvoru topeniště, pravděpodobně pece situované v síni a vlevo nad ním sopouch, jehož ústí směřuje k nároží stěn černé kuchyně v síni a s druhým zmiňovaným topeništěm nemá žádnou souvislost. Oba otvory zjevně vznikly současně se stěnou černé kuchyně.



Obr. 11: Olšov, hospodářský dvůr, dům – průhled krovem od štítové zdi směrem k severu (foto J. Bloch, 2017).



Obr. 12: Olšov, hospodářský dvůr, dům – světnice, vpravo blok vložené pece s otiskem zaniklého sporáku (foto J. Bloch, březen 2018).



Obr. 13: Olšov, hospodářský dvůr, dům – západní komůrka vedle světnice, interiérová strana jižní štítové stěny s otiskem zaniklé klenby (foto J. Bloch, 2018).

Světnice

Největší místností domu je světnice při jeho jihozápadním nároží. Prostora je obdélného půdorysu. Původně pohledový trámový strop stejného provedení jako v síni byl později opatřen rákosovým podhledem. Konstrukce stropu byla dendrochronologicky datována do zimního období let 1774 a 1775.²⁶⁾ Prosvětlení zajišťuje jedno trojdílné

26) T. Kyncl, Olšov (ČK), hospodářský dvůr ev.č. 1. Dendrochronologické vyhodnocení vybraných prvků krovu a stropů v sýpce a v obytné



Obr. 14: Olšov, hospodářský dvůr, dům – interiérová strana středověkého štěrbinového okna v sýpkovém patře komorového bloku (foto J. Bloch, 2017).



Obr. 15: Olšov, hospodářský dvůr, dům – pohled na jižní stěnu sýpkového patra komorového dílu (foto J. Bloch, 2017).

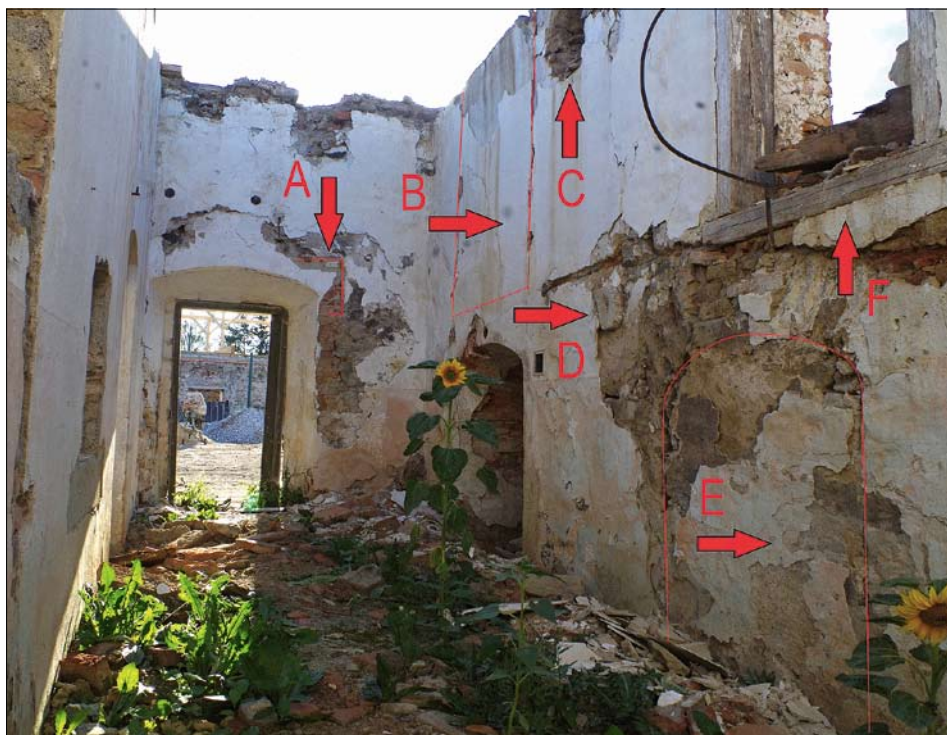


Obr. 16: Olšov, hospodářský dvůr, dům – severní stěna sýpkového dílu se vstupem do komorové části, šikmý průvlak barokního stropu je vložen do zazdívků zrušené „policové“ niky (foto J. Bloch, 2017).

né novodobě upravené okno ze dvora (západní stěna) a dvě okna se segmentovými záklenky ve štítové stěně, které jsou vůči interiéru v asymetrickém rozvrhu. V západní stěně se rýsují další dvě niky zazděných, pravděpodobně okenních otvorů. Již jen z fragmentů je možno rozpoznat, že místnost byla donedávna druhotně předělena novodobou cihelnou příčkou. V severovýchodním rohu je mohutná konstrukce vestavěné pece s integrovaným tělesem prostorné udrny a torzem k peci přiloženého kachlového sporáku.

Světlníčka

Dveřmi ve východní stěně se vstupuje do světlničky. Obdélná a nejmenší místnost domu je situována v jihovýchodním rohu dispozice, prosvětlena jediným



Obr. 17: Olšov, hospodářský dvůr, dům – vstupní síň, nálezy na severní a západní stěně. Legenda: A – vnitřní špaleta zaniklého okna; B – zazdívka vstupního otvoru do patra sýpky I; C – zazděná nika; D – zhlaví trámu ze zaniklé pavlače; E – původní středověký vstup do sýpky I; F – vstup do patra masivní rámovou konstrukcí (zákres V. Babická, 2018).

budově. DendroLab Brno 2017 (uloženo NPÚ ÚOP v ČB, plánový archiv, arch. č. PD 11603).

novodobým oknem z východní strany. Strop je plochý s rákosovým podhledem.

Komorový díl domu

Nachází se v severní části dispozice. Přízemí je nesymetrickým dvoutraktem, zaklenutým valenými klenbami.

Západní komora

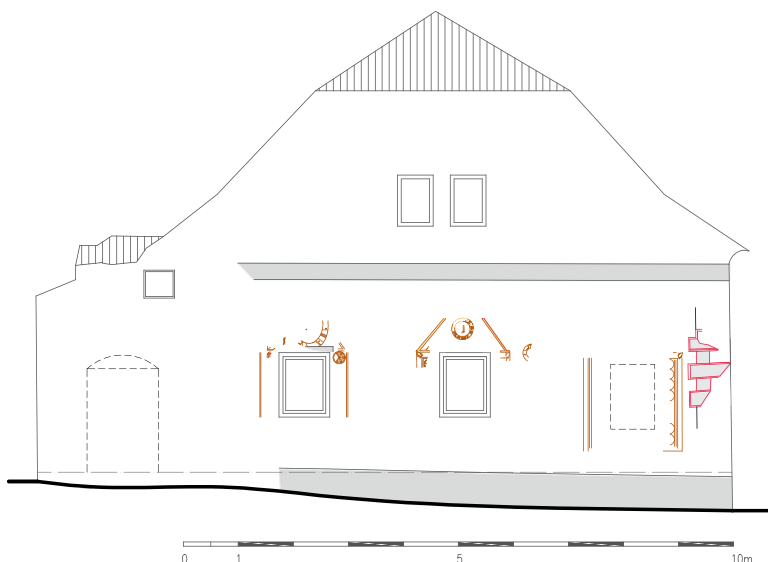
Západně situovaná místnost je přístupná z chodby (původně síně) dodatečně proraženým vstupem s vně se rozšiřujícími špaletami a segmentovým záklenkem. Proti tomuto vstupu je další, také druhotně proražený vstup do stáji I, vybavený jednoduchou rámovou zárubní, dnes uzavřený zazdívkou. V polovině délky klenby jsou proti sobě situovány dvě pětiboké výseče, přičemž západní výseč se rozkládá nad obdélným, horizontálně orientovaným okénkem. Vpravo od vstupu do místnosti je klenba prolomena otvorem pro strmé schodiště do prvního patra.

Východní komora zabírá větší část půdorysu komorového dílu, zaklenuta je stlačenou valenou cihelnou klenbou se dvěma protilehlými výsečemi s mírnými hřebínky. V době průzkumu byla přístupná od východu dodatečně proraženým vstupem s mírně segmentovým záklenkem. Původní vstup do komorového bloku se nacházel v ose jeho jižní stěny, zazděný byl pravděpodobně z důvodu kolize s přízdívkou výše zmíněné stlačené klenby. Nahradil jej nově prolomený otvor posunutý východním směrem, dnes zazděný. Jeho mírný záklenek je obdobného charakteru, jako má vstup z exteriéru.

Patro komorového dílu (sýpka I) je přístupné ze západní komory v přízemí strmým schodnicovým schodištěm. V blízkosti vyústění schodiště do sýpkového patra se nachází další, později zazděný vstup s masivní rámovou zárubní a rovným překladem z trámů, který ústí do prostoru chodby. Lze předpokládat, že sloužil pouze k vytahování pytlů do sýpky nejkratší cestou. Další vstup, na celou sílu stěny zazděný, byl nad schodištěm z přízemí. Mezi oběma vstupy se nachází nika, obrácená směrem do chodby. Oba vstupy i nika jsou nepochybně dodatečně proraženy, neboť úprava ostění se zbytkem záklenku jsou provedeny z cihel. V severozápadním rohu sýpkového patra je vestavěna komora s valenou klenbou. Oproti západní



Obr. 18: Olšov, hospodářský dvůr, dům – jižní průčelí, stav během jeho průzkumu v létě roku 2017 (foto J. Bloch, 2017).



Obr. 19: Olšov, hospodářský dvůr, dům – jižní průčelí, nálezy fragmentů třech fází barevné úpravy (záměry J. Eliška, V. Babická, 2017; nákres: V. Babická, 2017).

komoře v přízemí je její půdorys zkrácen o nástupní prostor schodiště. Vstup je opět vybaven jednoduchou rámovou zárubní. Zbývající část prostoru sýpky je zastropena hrubě opracovaným trámovým stropem s překládaným záklopem, nosné trámy byly dendrochronologicky datovány do let 1829–1830. Pozoruhodná jsou dvě archaická šterbinová okénka s rozšiřujícími se špaletami, dochovaná ve východním průčelí. Ve dvorním průčelí jsou okénka stejného provedení zazděná, nahrazená jedním obdélným oknem, formátu obvyklého již na barokních sýpkách.

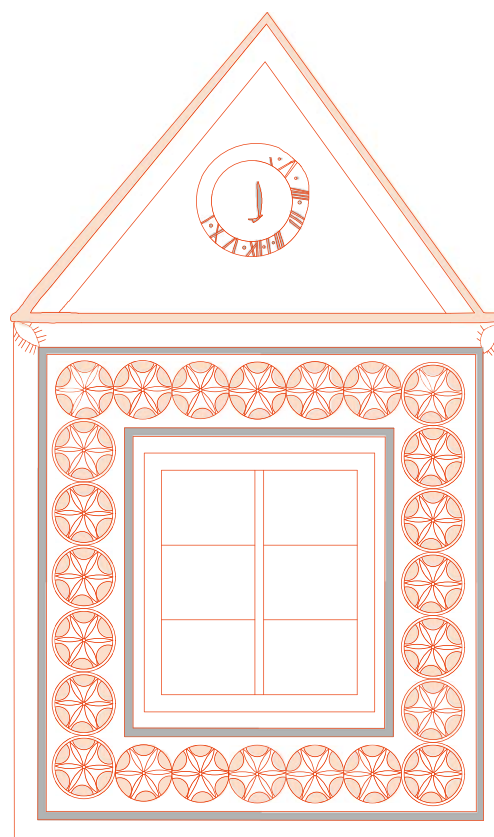
Exteriér

Jižní průčelí

Štítové průčelí domu je díky přiléhající ohradní zdi se zazděnou brankou asymetrické. Průčelí je hladké, s několika vrstvami nesoucimi fragmenty malované a ryté výzdoby. Ve svrchní vrstvě se dochovalo jednoduché malované členění širokým šedým lizénovým rámem. Podrob-



Obr. 20: Olšov, hospodářský dvůr, dům – jižní průčelí, náleзовá situace v místě nadpraží levého krajního okna, nad ním je patrná malba slunečních hodin (foto J. Bloch, září 2017).



Obr. 22: Olšov, hospodářský dvůr, dům – jižní průčelí, rekonstrukce barevné výzdoby kolem prostředního okenního otvoru na základě nálezů (zaměření J. Eliška, V. Babická, 2017; náčrt V. Babická, 2017).



Obr. 21: Olšov, hospodářský dvůr, dům – jižní průčelí, náleзовá situace u levého krajního okna, rozeta v pravém horním rohu jeho pasparty (foto J. Bloch, září 2017).



Obr. 23: Olšov, hospodářský dvůr, dům – jižní průčelí, prostřední okno s náleзовou situací (foto J. Bloch, září 2017).



Obr. 24: Olšov, hospodářský dvůr, dům – jižní průčelí, prostřední okno, detail fragmentu rozety a dekoru s ostny v levém horním rohu malované pasparty, nahoře fragment suprafenestry (foto J. Bloch, září 2017).



Obr. 26: Olšov, hospodářský dvůr, dům – jižní průčelí, průzkumem odhalený fragment nárožní bosáže na jihovýchodním nároží (foto J. Bloch, září 2017).

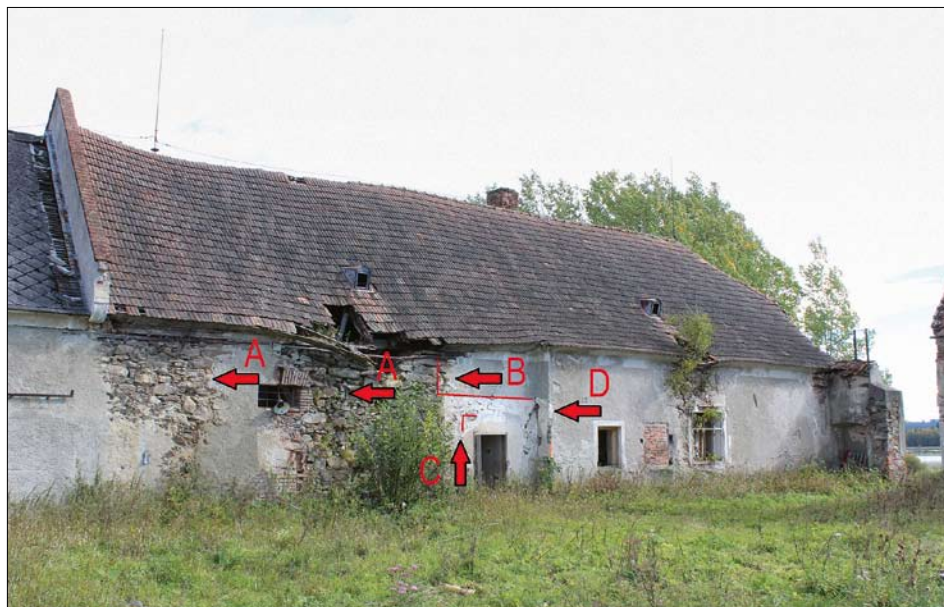


něji bude rozepsáno níže v interpretaci nálezů. V úrovni přízemí jsou tři pravidelně rozvržené okenní otvory obdélného tvaru, z nichž okno zcela vpravo je dnes zazděné. Nad přízemím je nasazen lichoběžníkový štít s výrazným prolomením vlivem námětků a masivní fabionové římsy na východní straně. Ve štítu jsou dvě obdélná okénka, oddělná úzkým pilířem. Spodní část průčelí je převážně z kamenného zdiva, dodatečně zvýšeného cihelnou nadzdvídkou, štít je celý cihelný. Za zazděnou brankou je ohradní zeď ukončena pravou špaletou vjezdové brány, které dnes chybí klenutý oblouk.

Východní průčelí

Východní průčelí je hladké, bez výzdoby, pouze se souvrstvím bílých vápenných nátěrů. Ukončeno je cihelnou fabionovou římsou, dochovanou na části průčelí. Jsou zde dva okenní otvory, z nich zcela vlevo při jihovýchodním nároží je novodobé obdélné okno s výplní typu T. Dále k severu je zazděné okno do bývalé černé kuchyně, znovu otevřené v rámci průzkumu. Okno je obdélného formátu s dochovanou výplní se zasklením do drážky, snad barokního původu. Dále vpravo je obdélné dvoukřídlé špaletové okno, otvor z 19. století, výplň novodobá z doby kolem poloviny 20. století. Ve stejném směru následuje vstup do síně domu. Ve snížené pozici vůči vstupu do síně je dá-

Obr. 25: Pihlov (okres Český Krumlov), usedlost č. e. 44 – detail nárožní ornamentální dekorace průčelí domu (foto J. Bloch, červen 2018).



Obr. 27: Olšov, hospodářský dvůr, dům – nálezy na západním (dvorním) průčelí. Legenda: A – zazděná špýcharová okénka v nejstarší části domu; B – nároží vyššího komorového bloku a navazující linie horizontálního ukončení síňového dílu; C – špaleta zaniklého okna; D – půdorysný odskok v místě dvou přiložených stěn (zákres V. Babická, 2018).



Obr. 28: Olšov, hospodářský dvůr, dům – západní průčelí, náleзовá situace C: zaniklé okno s hlazenou paspartou gotického charakteru zaniklého okna u nadpraží dnešního vstupu do domu (foto J. Bloch, září 2017).



le vpravo druhotně proražený vstup do dolní komory komorového dílu. Rozsah vybouraného otvoru v kamenném zdivu jasně ukazuje čistě cihelná dozdívka špalet. V patře nad tímto otvorem jsou dvě štěrbinová sýpková okénka horní komory. Zkoumané průčelí je ukončeno svislou spárou v místě, kde na obytnou část navazují přilehlé chlévy z 18. století.

Pozoruhodné na tomto průčelí jsou dvě svislé spáry objevené během průzkumu. První svislá spára, počítáno od jihovýchodního nároží, vymezuje předchozí rozsah domu, jak dokládá nález renesančního sgrafita v otevřené sondě. Druhá svislá spára se nachází cca 150 cm jižně od vstupního otvoru do síně, odděluje kamenné zdivo komorového bloku a části síňového dílu od mladšího zdiva, přičemž vzhledem k nepravidelné svislé linii a absenci omítky lze usoudit, že se nejedná o nároží.

Západní průčelí

Dvorní průčelí s řadou nepravidelně řazených otvorů je v polovině své délky zalomeno půdorysným odskokem, signalizujícím dvě navazující stavební fáze. Svrchní hrubá vápeno-cementová omítka šedé barvy je doplněna lizénovým rámováním a úzkými hlazenými paspartami kolem otvorů. Římsa je tvořena prkenným podbitím přesahu střechy, opatřeným bílým vápenným nátěrem navazujícím na širokou lizénu průčelí.

V jižní části průčelí jsou dva zazděné okenní otvory současné s touto částí domu, dále navazující otvory jsou zvětšova-

Obr. 29: Olšov, hospodářský dvůr, dům – západní obvodová zeď, náleзовá situace C: obrys vnitřní špalety zaniklého okna, prosvětlujícího původně interiér síně; náleз učiněn blízko dnešního vstupu do domu ze dvora (foto D. Šnejd).

Obr. 30: Olšov, hospodářský dvůr, dům – západní průčelí, zazděné štěrbinové okno sýpkový v patře komorového bloku (foto J. Bloch, září 2017).



Obr. 31: Olšov, hospodářský dvůr, dům – nálezy na východním průčelí. Legenda: A – nároží raně barokní přístavby; B – hrana nároží s fragmentem sgrafitové výzdoby; C – okénko patřící k renesanční fázi; D – svislá spára oddělující nejstarší dochovanou část objektu (zákres V. Babická, 2018).



Obr. 32: Olšov, hospodářský dvůr, dům – východní průčelí, nález staršího jihovýchodního nároží domu s fragmentem psaníčkového sgrafita (foto J. Bloch, září 2017).

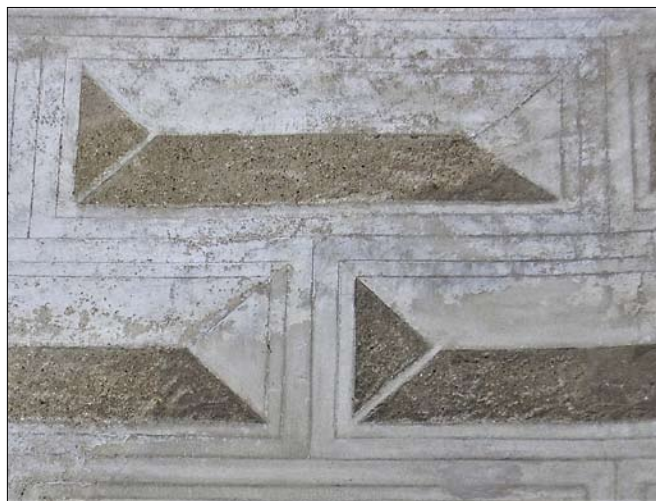
né a vybavené kastlovými okny z doby kolem poloviny 20. století.

Vstupní otvor do síně je vybaven novodobou rámovou zárubní v líci průčelí. Nad levým koutem nadpraží je dochován fragment gotického okna s hlazenou širokou paspartou. Cca 50 cm nad nadpražím okna je patrná horizontální spára oddělující mladší nadezdívku obvodového zdiva, na levé straně je ukončena svislou spárou v místě nároží původně vyššího komorového bloku. Vlevo od vstupu je v úrovni patra a v ose průčelí komorového bloku jedno obdélné sýpkové okno z 19. století, vybavené provlékanou mříží. Pod ním je druhé, stejného charakteru, novodobě zazděné. V úrovni patra se propisují dvě zazděná sýpková okna, patřící k nejstarší stavební fázi stavby.

Stavební vývoj obytné části

Pro určení spodní hranice doby vzniku obytné části dvora je vedle zcela ojedinělých archivních zmínek rozhodným nález staršího nároží na východním průčelí, nesoucí fragment sgrafitové výzdoby. Pomíneme-li mladší datace vzešlé z dendrochronologické analýzy, jedná se o nejpřesněji určitelný datovací prvek v rámci nejstarších stavebních fází. Fragment byl s největší pravděpodobností součástí sgrafitové výzdoby celého jižního průčelí obytného traktu. V případě, že by se jednalo o nárožní bosáž, jistě by symetricky přecházela i na boční méně exponovanou východní fasádu, což průzkum nepotvrdil.

Pro možné bližší časové zařazení původu nálezu lze vycházet z analogických příkladů v nedalekém rezidenčním městě Českém Krumlově. Sgrafitová výzdoba několika desítek městských a šlechtických objektů pocházející z druhé poloviny 16. století až počátku 17. století mohla sloužit pro obytné stavení zemědělského dvora jako inspirační vzor. Z pěti tehdy užívaných základních schémat: rustikové, kvádrové, jehlancové, valbové jehlancové a komole jehlancové bosáže se valbové jehlancové schéma (typ dopisní obálky) zachycené v Olšovském dvoře nejčastěji užívalo i v Českém Krumlově (zjištěno ve 25 případech). Toto schéma lze určitě zařadit mezi nejstarší (na fasádě Latrán čp. 46, datováno 1557). Postupně se však stále více v městském koloritu prosazovaly jednodušší rozvrhy jehlancové, kvádrové bosáže, nicméně realizace valbové jehlancového schématu pokračovaly i v pozdějších letech, například na domech Latrán čp. 9 (1572), Dlouhá čp. 32 (1573, 1578), Horní čp. 154 (1576), Latrán čp. 53 (80. léta 16. století), Masná čp. 134 (1590). Lze tedy předpokládat, že sgrafitová výzdoba Olšovského dvora pochází z období 60.–90. let 16. století a je možná jednou z mála realizací



Obr. 33: Český Krumlov, Latrán čp. 46, psaníčkové sgrafito z roku 1547 (foto J. Bloch, 2016).

sgrafitové bosáže v již ryze podhorské krajině, v nadmořské výšce cca 750 m.²⁷⁾

Nález sgrafita nepatří k nejstarším dochovaným konstrukcím objektu, svislá spára cca 9 m severně od průčelí odděluje další stavební etapu. Této spáře odpovídá na západní straně domu půdorysný odskok v místě dvou k sobě přiložených zdí. Nejstarší stavební fáze části obvodových stěn síně a celého komorového bloku je od ostatních konstrukcí zřetelně odlišena. Tvořena je masivním kamenným zdívem, z lomového kamene jsou i ostění a nadpraží šterbinových oken a původního – a v té době nepochybně jediného – vstupu do komorové části, situovaného v ose jižní stěny. Obdobného provedení jako okna sýpky je i fragment okna nad vstupem do síně, jehož vnější pasparta má ještě jednoznačně gotický charakter. Podle situování vstupu do komory je zjevné, že komorový díl měl původně v každém podlaží pouze jeden prostor, které byly v interiéru vzájemně propojené schodištěm.

Za pozornost stojí vodorovná spára, která se dochovala nad dnešním vstupem do domu ze dvora. Určuje původní výškovou úroveň síně, nižší než je výška komorového dílu. Svislou spáru na konci nejstaršího zdíva síně lze vzhledem k absenci jakékoliv vnější povrchové úpravy i dispozičním souvislostem interpretovat jako místo, kde byla ke kamennému dílu domu přiložena roubená část stavby s obytnou místností. Vezmeme-li v úvahu, že renesanční rozsah domu respektoval starší situaci, vychází čtvercový půdorys místnosti s délkou vnitřní stěny 10 m. Prostor síně vymezený výběžky obvodových stěn zůstává neobvykle úzký. Takové řešení je doloženo i jinými ojedinělými příklady. Mezi ně patří například dnes zaniklý dům čp. 4 ve Svaté Máří (PT) nebo mlýn čp. 5 v Bláhově Lhotě (PŘ) z počátku 16. století. Naprosto převládající široké síně na typově i časově srovnatelných stavbách v okolí nás ovšem vedou k názoru, že siň byla spíše z části roubená a příznivého poměru stěn hlavní obytné místnosti bylo docíleno rozdělením obytného dílu vydělením světničky. Podobné řešení zachytil Václav Mencl ve své obsáhlé knize v pří-

padě domu čp. 46 ve Stráži (TC).²⁸⁾ Bez archeologického průzkumu prozatím není možné situaci přesněji určit.

Jak je již výše popsáno, nahradila dřevěnou část stavby někdy v druhé polovině 16. století stavba zděná. Z této stavební etapy se dochovala pouze východní obvodová zeď. Sgrafitovou výzdobou bylo opatřeno prokazatelně čelní průčelí, nelze vyloučit výzdobu u nedochované dvorní stěny. Východní průčelí bylo ponecháno v hrubé vápenné omítce.

Zdivo přístavby, které sgrafito zakrylo, lze vzhledem k nálezům raně barokní výzdoby na průčelí časově zařadit do první poloviny 17. století. Výzdoba sestává z rytého rozvrhu šedých kvádrů nárožní rustiky a bohatě zdobených paspart oken, ukončených stylizovanou suprafenestrou. Tyto výtvarně pojaté plochy jsou oproti hrubému povrchu ostatních ploch dřevem hlazené. Rozvrh výzdoby je rytý do vlhké omítky. Vnitřní plocha kvádrů je opatřena šedým vápenným nátěrem, stuha kolem delších kvádrů je bílená. Lemování oken je ve fragmentech dochováno u všech tří nalezených otvorů. Okna byla původně menší, dodatečným zvětšením otvorů byla značně poničena vnitřní část výzdoby, její podobu respektive původní velikost otvorů lze s určitou mírou pravděpodobnosti rekonstruovat na základě dochované úrovně parapetu okna při jihovýchodním nároží a spodní linky pasparty tamtéž. Pasparta je tvořena rozvrhem tří základních pásů lemovaných buď stuhou, nebo jen linkou. Vnější pás tvoří volná bílená plocha, s ornamentem v horních rozích, který v souvislosti s převládajícím květinovým dekorem nazýváme opatrně „rosnatkou“. Oválné útvary „s ostny“ malované rudkou vyběhají z horních rohů dekorativního okenního rámování. Skutečný význam symbolu je zcela nejasný, patrně je výsledkem zkromolení převzatých motivů ze starších sgrafitových průčelí, například lilie či jiného rostlinného dekoru. Našemu nálezům je nejbližší výzdoba českokrumlovského domu čp. 49 v Široké ulici. Renesanční průčelí měšťanského domu má v rozích bohatě geometricky zdobených paspart oken obdobný, i když o něco složitější motiv.

Nejširší prostřední pás kolem oken je vyplněn řadou kružbových rozet v červenobílém provedení, lemován je z obou stran stuhou s šedým nátěrem. Následoval volný, patrně bílený pás kolem okenní špalety. Nad paspartou byla trojúhelníková suprafenestra tvořená žlutou stuhou a vnitřním, barevně nezvýrazněným pásem vymezeným rytou linkou. Pozoruhodná je situace u prostředního okna, kde je levá část suprafenestry ve žlutém provedení, pravá část v červeném. Bohužel se nedochovala omítková vrstva, kde by se obě barevné linky mohly potkat. Spíše než o výtvarný záměr se v tomto případě zřejmě jedná o nahodilou chemickou konverzi barevného tónu, způsobenou například požárem, který mohl objekt postihnout.

Více se z raně barokní výzdoby nedochovalo. Nelze zjistit, zda k nárožní rustice patřil i horizontální pás v místě římsy, neboť v této části nejstarší omítka zcela chybí. Obdobnou situaci nalézáme i u soklové části. Porovnáním renesančního sgrafita a následně raně barokní výzdoby zjišťujeme propastný rozdíl v řemeslné i výtvarné kvalitě. Stabilitní politická a hospodářská situace 16. století umožnila rozšíření vysoké řemeslné úrovně i do odlehlejších

27) Ještě například na čelní fasádě hospodářské usedlosti č. ev. 44 v nedalekém Pihlově u Horní Plané se uplatňují drobné izolované dekorativní motivy provedené sgrafitovou technikou, nicméně bosáž v ploše ani na nárožích zde není patrná.

28) V. Mencl, Lidová architektura v Československu. Praha 1980, s. 141.

končin kraje. Z blízkého okolí lze uvést například usedlost č. ev. 44 v Pihlově s náročnou ornamentální výzdobou, nebo Záhorkov čp. 31. Naproti tomu rustikální podoba mladší úpravy čerpající z architektonických vzorů druhé poloviny 16. století je ilustrativním příkladem výtvarné stagnace a upadající řemeslné úrovně v této oblasti v průběhu první poloviny 17. století.

V rámci stavebních úprav v raném baroku získala vnitřní dispozice dnešní podobu. Prodloužením domu jižním směrem byla výrazně zvětšena světnice, k níž byla na východní straně přiložena světnička zaklenutá valenou klenbou. Nově vybudovaná černá kuchyně byla situována tak, aby byla síň zachována na celou šíři domu a prolomením otvoru byl umožněn vstup do objektu i z východní strany. Spolu se světnicí byla síň největší místností v domě; prostupy topenišť v severní stěně černé kuchyně dokládají v prostoru síně existenci pece, případně kamen a vysoko položený otvor v severozápadním koutu kuchyně mohl patřit osvětlovacímu krbu situovanému na nároží obvodových stěn vystupujících do síně. Bohužel mladší úpravy zcela setřely situaci na straně síně, z toho důvodu nelze druhy otopných zařízení přesně interpretovat. Existence osvětlovacího krbu a otopného zařízení může naznačovat zcela hypotetickou možnost využívání síně k obytným účelům. Především v období sezonních zemědělských prací jistě pravidelně narůstala potřeba zvýšení ubytovacích kapacit, kterých zjevně tento dvůr neměl nazbyt.

Černá kuchyně byla zaklenuta valeně a prosvětlena jedním oknem ve východní stěně, které je pozůstatkem renesanční obytné místnosti. Zeslabení zdiva v jižní stěně dokládá vytápění přilehlé světničky. V severní stěně černé kuchyně je již výše zmiňovaný vstup příkládání do kamen nebo pece a v severozápadním koutě je cca 220 cm nad podlahou sopouch směřující do síně.

V této době byly, pravděpodobně v souvislosti s vložením dělicí stěny v interiéru dolní komory, proraženy dva nové sousose vstupy do spodní západní komory a sýpkového patra. Pro přístup do horní komory sloužilo schodiště či pavlač, jak napovídá dochované zhlaví jednoho trámu.

V pozdním baroku došlo k dalším rozsáhlým stavebním úpravám. Pravděpodobně v této době byla zvětšena okna jižního průčelí. Na omítce kolem upravovaných oken se dochovaly fragmenty třech slunečních hodin. Dvoje jsou situovány nad levým a prostředním oknem, další byly situovány mezi prostředním a pravým oknem. Sluneční hodiny jsou různé velikosti a nepravidelných tvarů, základ tvoří neumělá kružnice s ciferníkem z římských číslic. Symboly ciferníku hodin zcela vpravo jsou neurčitě. Nově upravené okenní otvory byly opatřeny jednoduchou šedou paspartou. Množství šedých nátěrů na nárožích překrylo také raně ba-

roční nárožní rustiku. S touto stavební úpravou patrně souvisejí stropní trámy v interiéru, jejichž pokácení bylo dendrochronologickou analýzou určeno do let 1774/75. Podoba valených klenb v interiéru komorové části nevyklučuje, že mohou být dílem právě těchto stavebních úprav. Současně byla upravena okna na dvorní straně komorového bloku na obdélná, horizontálně orientovaná s provlékanou mříží. Blízká dendrochronologická datace krovu samostatně stojící sýpky II (1776/77) ukazuje, že práce se neodehrávaly pouze na obytné části, ale byly značného rozsahu.

Pravděpodobně někdy v první polovině 19. století bylo průčelí opatřeno novou vrstvou dřevem hlazené vápenné omítky. Nejstarší úpravou na této vrstvě je klasicistní rozvrh prostého lizénového rámování v šedé barvě v kombinaci s bílým povrchem ploch. K této fázi náleží i nově vybudovaný cihelný štít, s nímž lze ztotožnit dataci krovu budovaného kolem roku 1821 (dendrochronologická analýza vzorků určila rozpětí 1820/21–1821/22). V průběhu druhé poloviny 19. století byly v interiéru strženy klenby černé kuchyně a světničky a nahrazeny typovým stropem. Dymník vystřídal tahový komín s pecí a udírnou, nově situovanou v prostoru světnice. Ústí pece zůstalo otočeno směrem do síně.

Stáj I

Popis

Přízemní zděná budova protáhlého obdélného tvaru je zastřešena sedlovou střechou. Navazuje severním směrem na obytný trakt, od kterého je stáj oddělena protipožární cihelnou stěnou, v dolní partii střechy vykonzolanou masivními kamennými krakorci. Stěny stáje jsou členěny pouze podstřešními fabionovými římsami a obdélnými, převážně novodobě upravenými okenními otvory a vstupy. Na fasádách s částečně uplatněnou hrubou stříkanou omítkovou vrstvou nebylo zachyceno žádné dekorativní členění, pouze monochromní bělavé šedé a okrové nátěry. Zúžení budovy na severním konci může být pozůstatkem staršího uspořádání budov, odlišného od současného stavu.



Obr. 34: Olšov, hospodářský dvůr, stáj I – celkový pohled od jihozápadu (foto J. Bloch, 2017).



Vnitřní nečleněný prostor je zaklenut (dnes již částečně propadlou) valenou klenbou se styčnými trojúhelnými výsečemi. Klenba vybíhá z masivních polopilířů mezi okenními otvory. Prostorná čela kleneb, členěná nad okenními otvory, zřejmě přispěla k pohodlnému stání dobytka při obvodových stěnách. V „řezu“ na několika místech destruované cihelné klenby je zřejmé, že její konstrukce vznikla zároveň s obvodovými zdmi, i když polopilíře při obvodových stěnách na první pohled mohou budít dojem dvou stavebních etap. Na podélných obnažených obvodových stěnách je patrné, že byly dodatečně přiloženy k severní stěně, která snad byla součástí objektu starší zaniklé stodoly. Koncový úsek stáje v rozsahu jedné okenní osy také postrádá polopilíře vynášející klenbu, snad z důvodu lepšího statického zajištění. Valená klenba zde totiž v celém rozsahu vybíhá z obvodových zdí.

Při hraniční jižní stěně se dochovalo jednoramenné schodiště do půdního prostoru. Zajímavým detailem jsou ventilační průduchy osazené v obvodových stěnách, vyrobené ze dvou kusů tenkých keramických trubek s hrdlem. Podle nálezkové situace nejsou součástí původní výstavby stájí, ale byly do zdiva vloženy v průběhu 19. století. Z vnitřního vybavení objektu se dochovala betonová koryta při obvodových stěnách a novodobá keramická podlaha.

Krov je tvořen vaznicovou konstrukcí strojově upravených prvků s dvojitou stojatou stolicí, plné vazby vyztužují každý čtvrtý pár kroků; krov pochází patrně až z druhé polo-

Obr. 35: Olšov, hospodářský dvůr, stáj I – celkový pohled od severovýchodu (foto M. Špinarová, březen 2018).

Obr. 36: Olšov, hospodářský dvůr, stáj I – průhled stájí se strženou klenbou k jihu (foto M. Špinarová, březen 2018).

Obr. 37: Olšov, hospodářský dvůr, stáj I – průhled stájí k severu (foto M. Špinarová, březen 2018).

viny 19. století. K této budově se dochoval stavební plán z roku 1892 nově plánované (dnes již zaniklé) střešní konstrukce hambalkového krovu s dvojitou stojatou stolicí.²⁹⁾ Specifickým detailem zde bylo zakreslení výměn v úrovni vazných trámů i hambalků. Součástí plánové dokumentace je také zachycení řezu starší konstrukce, snad klasicistního původu, s velice jednoduchým hambalkovým krovem s dvojitou stojatou stolicí, výměnami a krátkaty v úrovni vazných trámů. Budova je zde označena jako kravín a teletník.

Stavební vývoj

Vzhledem k typu použitých kleneb byla budova vystavěna v rámci velkých úprav dvora v 70. letech 18. století, později byla pouze opakovaně nově zastřešována. V poválečném období vedle nového krovu proběhly také obměny výplní, povrchů a technického vybavení stáje.



Obr. 39: Olšov, hospodářský dvůr, stáj I – ilustrace časové souvislosti vzniku obvodového zdiva a vložení cihelné klenby s polopilíři (foto J. Eliška, květen 2018).



Obr. 38: Olšov, hospodářský dvůr, stáj I – pohled k severní štítové stěně po rozebrání krovu (foto J. Eliška, květen 2018).

Sýpka II Popis

Prizemní obdélný zděný objekt v čelní frontě areálu je zastřešen sedlovou střechou s polovalbou na protilehlých užších stranách. Na všech průčelích se uplatňují novodobě upravené otvory dveřní i okenní. V horních partiích štítových stěn se na obou stranách v jedné výškové úrovni dochovala trojice sýpkových oken. Vedle okenních a dveřních otvorů člení fasády ještě fabionová římsa a na západní straně arkádový klenutý otvor, který je pozůstatkem starší situace. Omítkový plášť nese stopy především šedobílého barevného rozvrhu z několika vývojových fází. Na východním pološtítu je dosud patrný mladší lizenový rozvrh staršího objektu se dvěma vertikálními šterbinovými otvory. V nejúplnějším rozsahu se uplatňuje nejmladší lizenový rozvrh, související již se současnou hmotou objektu. U levého okenního otvoru vnější jižní stěny bylo zachyceno fragmentární dekorativní rámování, obdobné s nálezovou situací jako na čelní fasádě obytného traktu v jihovýchodním rohu areálu.

V interiéru bylo zachyceno malované nároží staršího menšího objektu v provedení šedé bosáže prostrádaných délek. Vnitřní členění je podélně dvoutraktové s dodatečným vložením příčných konstrukcí. Jihozápadní roh vyplňuje dvouramenné dřevěné schodiště s podestou do půdního prostoru. Krov s masivní ležatou stolicí z pozdního období (dendrochronologicky datován 1777) je obohacen o prvek vaznice vynášející středy hambalků. Obedněním dolních konců krokví a vazných trámů byl krov upraven pro uložení obilí. V nízkém prostoru pod vaznými trámy nad jižním bývalým obytným traktem se částečně dochovala podlaha z cihelných dlaždic většího formátu. Na obvodových stěnách se zde uplatňují souvislé původní omítkové vrstvy z barokního období. U stávajícího tahového komína ve střední části prostoru jsou patrné stopy po zaniklém dymníku zrušeného staršího otopného zařízení (případně menší černé kuchyně) situovaného ve středu dispozice.

29) SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, Schwarzenberská ústřední správa České Budějovice – stavební plány, plán č. 2984, Plán nových krovů nad stájemi pro krávy a mladý dobytek ve dvoře Olšov, Schinko, 1892, rkp.



Obr. 40: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II – celkový pohled od jihu (foto D. Šnejd, 2017).



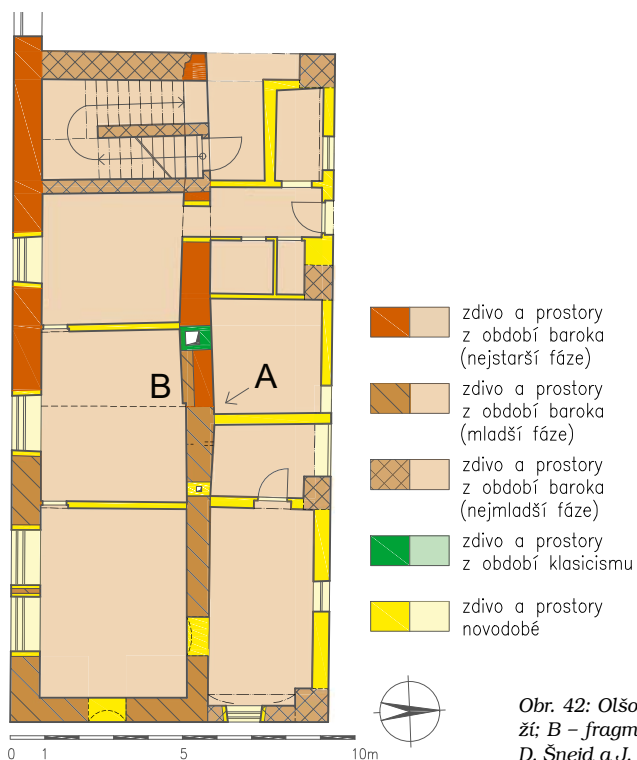
Obr. 41: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II, celkový pohled od severovýchodu (foto D. Šnejd, 2017).

Stavební vývoj

Na základě nálezu malovaného nároží prostřídáných délek a rozboru navazujících svislých konstrukcí lze předpokládat, že při střední partii ohradní zdi existoval od raně barokního období poměrně drobný přízemní obytný objekt, který měl obdobné iluzivní členění fasád jako obytný trakt v jihovýchodním nároží celého areálu. O jeho původní délce nic nevíme, podařilo se zachytit pouze ukončení objektu na východní straně.

Patrně v první polovině 18. století bylo drobné obydlí navýšeno a upraveno pravděpodobně na současnou délku, nicméně nadále si držel podobu jedno-traktového jednoprostorového domku s obytnou funkcí (snad ratejna). Nedělený prostor s otopným zařízením situovaným v ose severní stěny dokládá především nálezková situace souvislých omítek v podstřešním prostoru.

V nejmladší barokní fázi byl objekt upraven do dnešní hmoty. Předsazením krytého zápraží neseného čtyřmi pilíři vznikl víceúčelový dvoutraktový objekt, využívaný v přízemí jako obytný prostor, v půdním prostoru jako sýpka. V přízemí se



Obr. 43: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II – západní štítová stěna (foto J. Eliška, květen 2018).

Obr. 42: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II – půdorys. Legend: A – nález staršího nároží; B – fragment topeniště v podkroví (zaměření a nákres V. Babická, 2017; vyhodnocení D. Šnejd a J. Bloch, 2018).



Obr. 44: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II – východní štítová stěna (foto J. Eliška, 2017).



Obr. 45: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II – východní štít, detail šedo-bílého barevného rozvrhu ze dvou časových období (foto J. Bloch, květen 2018).



Obr. 47: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II – podkroví, průhled nízkým prostorem nad obytným traktem (foto J. Bloch, květen 2018).



Obr. 46: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II – nález malovaného nároží raně barokního objektu (foto J. Bloch, květen 2018).



Obr. 48: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II – fragment zaniklého dymníku v současném podstřešním prostoru (foto J. Bloch, květen 2018).



Obr. 49: Olšov, hospodářský dvůr, ohradní zeď u sýpky II – vnější strana, detail fragmentu malované iluzivní brány (foto M. Špinarová, 2017).

snad nacházelo několik místností zastropených omítaným povalovým stropem. Druhý trakt vyplňovala kolna, otevřená na bočních stranách dvěma klenutými arkádami a na severní straně čtyřmi rozměrnými otvory s trámovými překlady. V jihovýchodním rohu objektu bylo zřízeno pohodlné dvouramenné schodiště do půdního sýpkového prostoru. Nově postavené polovalbové štíty byly prosvětleny třemi horizontálně orientovanými okny. V blíže neurčitelné době druhé poloviny 19. století bylo zrušeno těleso dymníku a v síle zdi vystavěn nový tahový komín.

Ohradní zeď

Mezi sýpkou II a stájí II se v barokním období uplatňoval jediný úsek volné ohradní zdi převážně z lomového zdiva, na kterou nenavazovaly žádné objekty. Na vnější straně zde byl zachycen iluzivně malovaný segmentový oblouk vjezdové brány s naznačením bosová-



Obr. 50: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II – průhled střešní konstrukcí s ležatou stolicí (foto J. Bloch, květen 2018).



Obr. 51: Olšov, hospodářský dvůr, sýpka II, ohradní zeď u sýpky II – vnitřní strana, detail malované lizeny (římsy) z barokního období (foto J. Eliška, květen 2018).



Obr. 52: Olšov, hospodářský dvůr, stáj II – celkový pohled od jihozápadu, březen 2018.

ním, který přispěl k vytvoření symetrického rozvržení hlavní jižní pohledové strany dvora. Lze předpokládat, že iluzivní brána je v současné době jedinou hodnověrnou informací o podobě dnes již zaniklé skutečné vjezdové brány v jihovýchodní části dvora. Barevné řešení ohradní zdi se uplatňuje i na vnitřní straně, kde na koutovou svislou barokní lizénu sýpky navazuje vodorovný šedý pás, který rámoval horní úroveň ohradní zdi. Torzo mladšího přízemního přístavku s pultovou střechou mezi sýpkou II a stájí II bylo v nedávné době zbořeno.

Stáj II

Popis

Nejdelší budova celého areálu, která vyplňuje celé západní křídlo hospodářského dvo-

Obr. 54: Olšov, hospodářský dvůr, stáj II – průhled klenbou směrem k severu (foto J. Eliška, březen 2018).

Obr. 55: Olšov, hospodářský dvůr, stáj II – detail valené klenby s trojúhelníkými výsečemi (foto J. Eliška, březen 2018).

Obr. 56: Olšov, hospodářský dvůr, stáj II – detail ventilační keramické trubky s hrdlem, zabudované do obvodové zdi, foto J. Bloch, červenec 2018).



Obr. 53: Olšov, hospodářský dvůr, stáj II – pohled na severní díl od severozápadu (foto J. Eliška, březen 2018).





Obr. 57: Olšov, hospodářský dvůr, stáj II – průhled střešní konstrukcí s dvojitou stojatou stolicí (foto J. Eliška, březen 2018).



Obr. 58: Olšov, hospodářský dvůr, stodola – pohled z pudy stájí II (foto M. Špinarová, březen 2018).

ra. Podobně jako v případě stáje I ve východní části areálu je i tato protáhlá přízemní budova zastřešena sedlovou střechou, ukončenou pološtítím na jižní straně a plným zvalbením na severní straně. Zde k budově přiléhá štít stodoly, z které se již dochovala pouze část obvodových zdí. Střecha je v polovině předělena požárním štítem. Průčelí budovy jsou vedle fabionové římsy členěny pouze okenními a dveřními otvory, z větší části dodatečně upravenými. Situace omítek a nátěrů je analogická jako u stáje I.

Vnitřní uspořádání – jižní polovina stáje je zastropena částečně dochovanou valenou klenbou s drobnými trojúhel-

nými výsečemi nad otvory. Na rozdíl od stáje I zde nebyly použity klenební polopilíře. Na několika místech destruované cihelné klenby je patrné, že její konstrukce vznikla zároveň s obvodovými zdmi. Zřejmě v mladším období byl poměrně masivní příčnou zdí předělen koncový klenutý díl s jednou okenní osou. Zbývající severní úsek, snad od počátku oddělený od jižního dílu stěnou vynášející požární štít, je předělen na tři dodatečně vymezené prostory, které již zřejmě nesloužily k ustájení dobytka. Na klenutý prostor navazují dvě shodně řešené místnosti se dvěma okenními osami, zaklenutými klenbami do travers. Konstrukci stropu vylehčuje průvlak – traverza vynesená ve středu ocelovým sloupkem. Koncový prostor je zastropen jednoduchým záklopovým dřevěným stropem s jednoduchým záklopem (stropní trámy jsou zároveň vazné trámy krovu) s průvlakem podepřeným jedním dřevěným pilířem.

Celá budova je zastřešena konstrukcí hambalkového krovu s dvojitou stojatou stolicí. Plné vazby se sloupky, pásy a šikmými vzpěrami se uplatňují u každého čtvrtého páru kroků.



Obr. 59: Olšov, hospodářský dvůr, stodola – pohled do jihozápadního rohu, vlevo novodobá dozdílu, vpravo štít stodoly s čitelným otiskem konstrukce stojaté stolice krovu (foto M. Špinarová, březen 2018).



Obr. 60: Olšov, hospodářský dvůr, stodola – záběr na šterbinový větrací otvor s šedým lemováním, pohled z interiéru stodoly na střední část jižní obvodové zdi (foto M. Špinarová, březen 2018).

Stavební vývoj

Stáj II byla postavena ve stejném období jako stáj I, v rámci rozsáhlých úprav dvora v 70. letech 18. století. Původní objekt, předělený pouze střední stěnou pod požárním štítem, byl v severní části ve druhé polovině 19. století dále upravován, kdy zřejmě z jednotného prostoru s trémovým stropem byly nově vymezeny dvě místnosti s klenbami do travers. Ve druhé polovině 20. století zde při zachování staršího krovu proběhly podobně jako ve stáji I pouze utilitární úpravy.



Obr. 62: Olšov, hospodářský dvůr, stodola – pohled na východní část jižního obvodového zdiva, kde je patrná zazdívka většího otvoru s dvojicí pozdně barokních větracích otvorů (foto M. Špinarová, březen 2018).



Obr. 61: Olšov, hospodářský dvůr, stodola – porovnání dvou větracích otvorů z různých stavebních etap – starší, delší šterbinový průduch s šedým lemováním (vpravo) a mladší kratší větrací šterbina (vlevo) (foto M. Špinarová, březen 2018).

Kolna

V zadní části volného prostranství dvora se dochovalo pět kamenných pilířů samostatně stojící kolny. Nelze vyloučit, že tato v celém rozsahu otevřená budova byla původně rozměrnější. Na stabilním katastru z roku 1826 není kolna dosud zakreslena. Kolna byla stržena na jaře 2018.

Stodola

Přestože stodola v Olšově se v době průzkumu dochovala již jen v torzálním stavu, bez střechy a velké části obvodových zdí, podařilo se zkoumáním zbylých částí zmapovat její složitější stavební vývoj. Dnešní stodola měla dva vjezdy, její výška a předpokládaná konstrukce krovu se stojatou stolicí byly ještě před demolicí zachyceny na otisku západního štítu sousední budovy stáji.

Průzkumem bylo zjištěno, že starší umístění této hospodářské stavby bylo jižněji směrem do dvora. Jižní obvodová zeď dnešní stodoly byla dříve severní obvodovou zdí starší budovy. Nasvědčuje tomu nález fragmentu (druhotně zazděného) větracího otvoru, situovaného přibližně uprostřed jižní obvodové zdi stodoly. Na straně dnešního interiéru stodoly se dochovalo malované lemování tohoto otvoru. Šterbinový větrací otvor byl ve srovnání s úzkými větracími průduchy z mladšího období delší, jednoduchý a pravoúhlý. V blízkosti nálezu byl objeven z exteriérové strany ještě jeden zazděný a patrně o něco mladší otvor.

Z vnitřní interiérové strany byly na tomto zdivu dále identifikovány starší zazděné velké otvory, které byly patrně vjezdy mezi perny, popřípadě byly vyplněny bedněnými konstrukcemi jako součást starší stodoly. Průduchy mají půdorysné zalo-



Obr. 63: Olšov, hospodářský dvůr, stodola – pohled na západní průčelí stodoly z interiéru západních stájí, výtvarný rozvrh tvoří šedé šambrány šterbinových větracích otvorů a šedé vodorovné lemování přízemní části (foto M. Špinarová, březen 2018).



Obr. 64: Olšov, hospodářský dvůr, stodola – záběr zachycující otisk drobného přístavku v jihovýchodní části stodoly, jehož pultové zastřešení je čitelné na sousední západní zdi východních stájí (foto M. Špinarová, březen 2018).

mení do tvaru písmene „V“, běžně užívané u barokních, ale ještě i mladších stodol. Součástí této starší stavební fáze jsou také fragmenty šedobílé výzdoby na západní obvodové zdi dnešní stavby, dnes viditelné v interiéru sousedních stájí. Hypotézu o jižněji situované starší budově stodoly potvrzuje i podivný zlom ve východním obvodovém zdivu východních stájí, jasně patrný v půdorysu, který může souviset s její původní šířkou.

Na základě nálezů v jižním obvodovém zdivu je patrné, že zeď pokračovala dále západním směrem. Mohlo se jednat o pokračování severního zdivu starší stodoly, či jiné hospodářské budovy. Stejný průběh zdi byl zaznamenán i na opačné, tedy východní straně, kde omítka též pokračuje a na ní navazuje východní přiložená obvodová zeď pozdně barokní fáze budovy.

Na mapě stabilního katastru je zakreslen na jihovýchodní straně stodoly drobný mladší přístavek. Můžeme zde uvažovat o funkci řezárny s pultovou střechou, který

často ke stodolám z nádvorní strany přiléhá.

Stavební vývoj

Vjezdy či dřevěné části jižní obvodové zdi starší barokní stodoly byly později, patrně ještě v pozdně barokní etapě, dozděny a částečně využity pro nová šterbinová větrací okna – průduchy s půdorysným zalomením do tvaru písmene „V“, které bylo běžné u barokních i mladších stodol. Nové větrací průduchy měly zalomení půdorysně do tvaru písmene „V“, které bylo běžné u barokních i mladších stodol. Nové obvodové západní, severní a východní zdivo stodoly druhé barokní etapy mělo celkem pravidelně uspořádané šterbinové větrací otvory, které byly původně také lemovány šedými šambránami s vodorovnými podstřešními lizénami. Ty se na exteriérové straně bohužel již nedochovaly. Pozůstatkem této mladší barokní stavební fáze jsou fragmenty šedobílé výzdoby na západní obvodové zdi dnešní stodoly, jež jsou viditelné z interiéru sousedních stájí. Tato výzdoba i barevnost kopírovala výtvarné řešení starší barokní fáze.

ZÁVĚR

V rámci průzkumu se s přispěním pokračující destrukce podařilo zmapovat bohatý stavební vývoj hospodářského dvora. Nejstarším dochovaným ob-

jektem je obytná část s pravděpodobně pozdně středověkým jádrem v podobě komorového bloku s patrovou sýpkou a částí obvodových zdí síně. Následná stavební etapa nese fragment sgrafitové výzdoby, kterou lze na základě analogií časově zařadit do 60.–90. let 16. století; nejspíše tedy v době, kdy dvůr již patřil krumlovské vrchnosti (k jeho koupi došlo zřejmě nedlouho před rokem 1585, jak dokládá výše zmíněný zápis v urbáři krumlovského panství). Kromě uvedených analogií k vlastnímu typu sgrafita pro tuto hypotézu také hovoří nálezy sgrafitové výzdoby na budovách jiných rožmberských dvorů. Příkladem lze uvést dvory Plavnice u Kamenného Újezdu a na Netolicku dvůr Rabín nebo Petrův Dvůr.³⁰⁾ V první polovině 17. století došlo k rozšíření domu jižním směrem, konsolidovala se

30) Blíže k těmto dvorům J. Žižka, K podobě schwarzenberských hospodářských dvorů, in: M. Gaži ed., Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii. České Budějovice 2008, s. 47–78, zde s. 47–50.

vnitřní dispozice a jižní průčelí bylo vyzdobeno bohatým ornamentálním dekorem. Současně byla vystavěna jižní ohradní zeď dvora. Vzhledem k iluzivní malované bráně na ohradní zdi, svědčící o snaze o zajištění barokní symetrie pro celé průčelí, lze předpokládat také existenci štítového průčelí při jihozápadním nároží. Chlévy stojící na tomto místě jsou ale až mladšího původu. Nález nárožní rustiky v interiéru sýpky II, obdobného provedení jako na průčelí domu dokládá, že již v této době byl na jejím místě vybudován menší zděný objekt. Vzhledem k tomu, že neznáme jeho skutečnou délku, nevíme, jestli byl zapojen do symetrie jižního průčelí. Šedě malované iluzivní členění je v období raného baroka široce používané na stavbách všech kategorií, včetně hospodářských dvorů. Z těch nejblíže ležících, na kterých je doložena podobná úprava, lze uvést dvory v Chlumu, Chlumečku a Křenovský Dvůr.³¹⁾ Časově velmi blízké dendrochronologické datace stropů nad světnicí domu (1775) i krovu samostatně stojící sýpky (1777) dokládají víceleté rozsáhlé stavební úpravy areálu, podle typu klenob lze do této doby zařadit i vznik

31) Tamtéž.

obou stájí na západní a východní straně dvora a klenutí přízemí i patro komorové části domu. K radikální přestavbě obytné části došlo v průběhu 19. století. Z 20. let pochází krov a štít, následně v průběhu druhé poloviny 19. století byla zrušena černá kuchyně a stržena klenba nad světničkou.

Tento článek vznikl v rámci plnění výzkumného cíle NPÚ: Výzkum nemovitých památek v ČR. Aplikace nových metodik průzkumu a dokumentace – ohrožené druhy památek a jejich vybrané exempláře, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury ČR na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.

Ing. Daniel Šnejd, Veronika Babická, DiS., Mgr. Jiří Bloch, Mgr. Jan Eliška, Mgr. Jarmila Hansová, Ing. arch. Michaela Špinarová: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích

DER WIRTSCHAFTSHOF OLŠOV

Der Wirtschaftshof Olšov (Olsch Hof, Gem. Horní Planá [Oberplan], Bez. Český Krumlov [/Böhmisch/ Krumau]), befindet sich außer den heutigen Hauptkommunikationen, inmitten der fast menschenlosen, durch die Aussiedlung nach dem Kriege und nachfolgend durch den Bau der Talsperre Lipno bezeichneten Landschaft. Wohl auch das ist Grund dafür, dass hier manche authentische historische Konstruktionen erhalten sind. Das älteste erhaltene Objekt stellt der Wohnteil dar, wahrscheinlich mit einem spätmittelalterlichen Kern in Gestalt des Kammerblocks mit Kornboden im Obergeschoss und Teilen der Flurumfassungsmauer. Die nachfolgende Bauetappe trägt ein Fragment der Sgraffitoausschmückung, die sich laut Analogien in die 1560er bis 1590er Jahre einordnen lässt, also am ehesten in die Zeit, als der Hof schon der Krumauer Herrschaft gehörte, die ihn aus der Untertanenhand erworben hatte (der Kauf erfolgte wohl kurz vor 1585). In der 1. Hälfte des 17. Jahrhunderts hat man das Haus in der Südrichtung erweitert, die Innenanordnung konsolidiert und die Südfront mit reichem ornamentalem Dekor versehen. Gleichzeitig wurde die südliche Hofumfriedungsmauer erbaut, zu der schon damals der später in heutige Gestalt erweiterte Kornspeicherbau angelegt war. Die dendrochronologischen Datierungen der Decken über der Stube (1775 d) sowie des Dachstuhls vom freistehenden Kornspeicher (1777 d) andeuten, dass der Hof damals wohl nach einem Brand gründlich renoviert wurde.

Ein radikaler Umbau des Wohnteils geschah in den 1820er und 1830er Jahren. Die Rauchküche wurde aufgehoben, das Gewölbe über dem Stübchen niedergerissen, der neue Dachstuhl aufgebaut und das Obergeschoss des Kammerteils mit neuer Decke überdeckt. Im Torso der den Hof abschließenden Scheune identifizierte man Reste der Konstruktionen ihrer älteren, wohl frühbarocken Gestalt.

Die Bauten befinden sich heute im sehr vernachlässigten Zustand, in den sie im Laufe der letzten zwei Jahrzehnte gerieten. Mit Rücksicht zum laufenden, mit massiven Demolierungen des Großteils der historischen Konstruktionen verbundenen Revitalisierungsprojekt und zur Absenz jeden Denkmalschutzes sind die Kompetenzen der Denkmalpflege nur auf das Dokumentieren verengt.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Olšov (Olsch Hof, Gem. Horní Planá [Oberplan], Bez. Český Krumlov [/Böhmisch/ Krumau]), Wirtschaftshof, Gesamtansicht von Südwesten, Juni 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 2: Olšov und Umgebung, Landkarte, 1930. Legende: 1 – Hof Olschhof; 2 – Dorf Žlábek (Riendles); 3 – Dorf Olšina (Langenbruck); 4 – Teich Olšina (Langenbrucker Teich); 5 – Dorf Mokrá (Mugrau); 6 – Dorf Černá v Pošumaví (Schwarzbach).

Abb. 3: Olšov, Indikationsskizze des Stablen Katasters für die Gemeinde Hodřov (Honnetschlag, Bez. Český Krumlov), 1826 (Nationalarchiv Prag, IS, Sign. Bud 111).

Abb. 4: Der älteste Vermerk vom Hof Olšov im Dorf Žlábek, 1585 (SOA [Staatliches Regionalarchiv] Třeboň [Wittingau], Abt. Český Krumlov, Vs ČK, Sign. I 7 beta No 13, Registra speciální panství krumlovského [Registra Speciale der Domäne Krumau]).

Abb. 5: Olšov, Hof, Grundriss, Baualtersplan (Aufnahme und Skizze V. Babická, 2017, Auswertung D. Šnejd und J. Bloch, 2018).

Abb. 6: Olšov, Wirtschaftshof, Grundriss des Wohnteils (des Hauses) und des Kornbodens I (Baufaufnahme V. Babická, M. Špinarová, 2017; Auswertung D. Šnejd, J. Bloch, 2018). Legende: 1 – Hausflur (Eingangsräum); 2 – Flur; 3 – Rauchküche; 4 – Stube; 5 – Stübchen; 6 – westliche Kammer; 7 – östliche Kammer; 8 – Kammer im Obergeschoss (Kornboden I); 9 – Kornboden I.

Abb. 7: Olšov, Wirtschaftshof, Hauptwohnbau, Ansicht von Südosten, ganz rechts deutliche, über die Dachebene emporragende Brandmauer, die den Dachstuhl der angeschlossenen Ställe abtrennt, Juni 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 8: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Hoffront, links der Kammerteil mit zerstörtem Umfassungsmauerwerk, Zustand Juni 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 9: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Innenraum nach Abbau der Dächer im Mai 2018, ganz unten deutliche Ziegelgewölbedestruktion. Im Vordergrund die Trennmauer zwischen Kammerteil und Hausflur (Foto V. Babická).

Abb. 10: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – ehemalige Rauchküche. Links oben der Fuchskanal der im Flur befindlichen Feuerstelle, in der Mitte unten verblender Umriss der Backofen-Ladeöffnung, an der Wand deutliche Höhe des Ansatzes vom verschwundenen Gewölbe (Foto D. Šnejd).

Abb. 11: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Dachraum, Durchblick in der Rich-

tung vom Giebel nach Norden hin, 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 12: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Stube, rechts der Block des eingelegten Ofens mit Abdruck nach dem verschwundenen Herd, März 2018 (Foto J. Bloch).

Abb. 13: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – westliche kleine Kammer neben der Stube, Innenseite der südlichen Giebelmauer mit Abdruck nach dem verschwundenen Gewölbe, 2018 (Foto J. Bloch).

Abb. 14: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Kammerblock, Innenseite des mittelalterlichen Spaltenfensters im Kornbodengeschoss, 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 15: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Kammerteil, Kornbodengeschoss, Südwand, 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 16: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Flurteil, Nordwand mit Eingang in den Kammerteil, schräger Unterzugbalken der Barockdecke ist in die Verblendung der aufgehobenen „Fachregalnische“ eingemauert, 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 17: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Eingangsraum, Funde an der Nord- und Westwand. Legende: A – innere Laibung des verschwundenen Fensters; B – Verblendung der Eingangsöffnung ins Obergeschoss des Kornbodens I; C – verblendete Nische; D – Balkenkopf der verschwundenen Galerie (Pawlatsche); E – ursprünglicher mittelalterlicher Eingang in den Kornboden I; F – Obergeschosseingang durch eine massive Rahmenkonstruktion (Einzeichnung V. Babická, 2018).

Abb. 18: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Südfront, Zustand während der Untersuchung im Sommer 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 19: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Südfront, Funde von Fragmenten aus drei Farbgestaltungphasen (Aufnahme J. Eliška, V. Babická, 2017; Skizze V. Babická, 2017).

Abb. 20: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Südfront, Befund an Stelle des Sturzes vom linken äußeren Fenster, darüber gemalte Sonnenuhr deutlich, September 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 21: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Südfront, Befund beim linken äußeren Fenster, Rosette im rechten oberen Winkel der Umrahmung, September 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 22: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Südfront, Entwurf der Farbgestaltung um die mittlere Fensteröffnung herum anhand der Funde (Aufnahme J. Eliška, V. Babická, 2017; Skizze V. Babická, 2017).

Abb. 23: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Südfront, Mittelfenster mit Befund, September 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 24: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Südfront, Mittelfenster, Detail vom Fragment der Rosette und des Dekors mit Stacheln in der linken oberen Ecke der gemalten Fensterumrahmung, oben ein Fragment vom Fenstersturz, September 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 25: Pihlov (Pichlern, Gem. Horní Planá, Bez. Český Krumlov), Gehöft Nr. 44 – Detail der anspruchsvollen ornamental Hausfassadendekoration.

Abb. 26: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Südfront, das bei der Untersuchung freigelegte Fragment der Eckrustika an der Südostecke, September 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 27: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – westliche (Hof)Fassade. Legende: A – verblendete Speicherfenster im ältesten Hausteil; B – Ecke des höheren Kammerteils und anschließende Linie des horizontalen Flurteilabschlusses; C – Laibung des verschwundenen Fensters (Innenseite s. Beilage Nr. 18-A); D – Grundrissabsprung an Stelle von zwei angeschlossenen Wänden (Einzeichnung V. Babická, 2018).

Abb. 28: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Westfront, Befund C: geglättete Putzfasche vom gotischen Charakter nach dem verschwundenen Fenster beim Türsturz des heutigen Hauseingangs, September 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 29: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – westliche Umfassungsmauer, Befund C: Umriss der inneren Laibung des verschwundenen, ursprünglich den Flurinnenraum beleuchtenden Fensters; der Fund ist nahe des heutigen Hauseingangs vom Hof geschehen (Foto D. Šnejd).

Abb. 30: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Westfront, verblendetes Kornboden-Spaltenfenster im Obergeschoss des Kammerblocks, September 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 31: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Ostfassade. Legende: A – Ecke des frühbarocken Zubaus; B – Kant der Ecke mit Sgraffitofragment; C – kleines Fenster, der Renaissancephase angehörend; D – vertikale Fuge, die den ältesten erhaltenen Teil des Objekts abtrennt (Einzeichnung V. Babická, 2018).

Abb. 32: Olšov, Wirtschaftshof, Haus – Ostfassade, die festgestellte ältere südöstliche Ecke mit Fragment der Sgraffitorustika, September 2017 (Foto J. Bloch).

Abb. 33: Český Krumlov-Latrán (Krumau-Latron) Nr. Konskr. 46, Sgraffitorustika, 1547.

Abb. 34: Olšov, Wirtschaftshof, Stall I – Gesamtansicht von Südwesten, 2017.

Abb. 35: Olšov, Wirtschaftshof, Stall I – Gesamtansicht von Nordosten, März 2018.

Abb. 36: Olšov, Wirtschaftshof, Stall I – Blick durch den Bau mit niedergelassenen Gewölben nach Süden, März 2018.

Abb. 37: Olšov, Wirtschaftshof, Stall I – Blick durch den Stall nach Norden, März 2018.

Abb. 38: Olšov, Wirtschaftshof, Stall I – Zustand nach dem Dachstuhlabbau, Blick zur nördlichen Giebelwand, Mai 2018.

Abb. 39: Olšov, Wirtschaftshof, Stall I – Illustration des chronologischen Zusammenhangs der Entstehung des Umfassungsmauerwerks und des Ziegelgewölbeeinbaus mit Halbpfeilern, Juli 2018.

Abb. 40: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – Gesamtansicht von Süden, 2017.

Abb. 41: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – Gesamtansicht von Nordosten, 2017.

Abb. 42: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – Grundriss. Legende: A – Fund der älteren Ecke; B – Fragment einer Feuerstelle im Dachraum (Aufnahme und Skizze V. Babická, 2017; Auswertung D. Šnejd und J. Bloch, 2018).

Abb. 43: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – westliche Giebelwand, Mai 2018.

Abb. 44: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – östliche Giebelwand, 2017.

Abb. 45: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – Ostgiebel, Detail der grauweißen Farbenbehandlung aus zwei Zeitperioden, Mai 2018.

Abb. 46: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – Fund der gemalten Ecke vom Frühbarockbau, Mai 2018.

Abb. 47: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – Dachraum, niedriger Raum über dem Wohntrakt, Durchblick, Mai 2018.

Abb. 48: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – Fragment vom verschwundenen Rauchfang im heutigen Dachraum, Mai 2018.

Abb. 49: Olšov, Wirtschaftshof, Umfriedungsmauer beim Kornspeicher II – Außenseite, Detail vom Fragment des gemalten illusionistischen Tors, Mai 2018.

Abb. 50: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II – Dachkonstruktion mit liegendem Stuhl, Durchblick, Mai 2018.

Abb. 51: Olšov, Wirtschaftshof, Kornspeicher II, Umfriedungsmauer beim Kornspeicher II – Innenseite, Detail einer gemalten Lisene (eines Gesimses) aus der Barockperiode, Mai 2018.

Abb. 52: Olšov, Wirtschaftshof, Stall II – Gesamtansicht von Südwesten, März 2018.

Abb. 53: Olšov, Wirtschaftshof, Stall II – Nordteil, Ansicht von Nordwesten, März 2018.

Abb. 54: Olšov, Wirtschaftshof, Stall II – Durchblick durch das Gewölbe nach Norden, März 2018.

Abb. 55: Olšov, Wirtschaftshof, Stall II – Tonnengewölbedetail mit Stichkappen, März 2018.

Abb. 56: Olšov, Wirtschaftshof, Stall II – Detail eines in die Umfassungsmauer eingebauten keramischen Belüftungs-Muffenrohrs, Juli 2018.

Abb. 57: Olšov, Wirtschaftshof, Stall II – Dachkonstruktion mit doppeltem stehendem Stuhl, Durchblick, März 2018.

Abb. 58: Olšov, Wirtschaftshof, Scheune – Blick vom Dachraum des Stalls II, März 2018.

Abb. 59: Olšov, Wirtschaftshof, Scheune – Blick in die Südwestecke, links neuzeitliche Zumauerung, rechts Giebel mit deutlichem Abdruck des stehenden Stuhls der Dachkonstruktion, März 2018.

Abb. 60: Olšov, Wirtschaftshof, Scheune – Mittelteil der südlichen Umfassungsmauer, spaltenartige Belüftungsöffnung mit grauer Umrahmung, Blick vom Scheuneninneren, März 2018.

Abb. 61: Olšov, Wirtschaftshof, Scheune – Vergleich von zwei Belüftungsöffnungen verschiedener Bauetappen: der ältere lange Spaltenluftabzug mit grauer Umrahmung, die jüngere kürzere Belüftungsspalte, März 2018.

Abb. 62: Olšov, Wirtschaftshof, Scheune – Ostteil des südlichen Umfassungsmauerwerks mit deutlicher Verblendung einer größeren Öffnung und einem Paar spätbarocker spaltenartiger Belüftungsöffnungen, März 2018.

Abb. 63: Olšov, Wirtschaftshof, Scheune – Westfront, vom Inneren des westlichen Stalls zu aufgenommen, mit grauen Umrahmungen der Belüftungsöffnungen und grauem horizontalem Umsäumen des Erdgeschosses 2017.

Abb. 64: Olšov, Wirtschaftshof, Scheune – Abdruck eines kleinen Zubaus in der südöstlichen Partie der Scheune, dessen Pultverdachung an der benachbarten Westmauer der östlichen Ställe deutlich ist, März 2018.

(Übersetzung J. Noll)